

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologické etiky, sociální etiky a etického vzdělávání

DIPLOMOVÁ PRÁCE
Sociálně etické aspekty feminismu v České republice

Vedoucí práce: PhDr. Roman Míčka, Th.D.

Autor práce: Bc. Kateřina Lišková

Studijní obor: Etika v sociální práci

Ročník: 2.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

15. června 2009

Děkuji vedoucímu diplomové práce PhDr. Romanu Míčkovi, Th.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce a Bc. Magdaleně Musilové za pomoc při získávání literatury.

ÚVOD	7
1. SVĚTOVÝ FEMINISMUS, JEHO VLNY A PROUDY	9
1.1 PRVNÍ VLNA FEMINISMU.....	9
1.2 DRUHÁ VLNA FEMINISMU.....	12
1.3 TŘETÍ VLNA FEMINISMU.....	13
1.4 PROUDY FEMINISMU.....	15
1.4.1 Genderové reformní feministické teorie.....	15
1.4.2 Feministické teorie genderově motivovaného odporu.....	17
1.4.3 Feministické teorie genderově motivované vzpoury.....	17
1.4.4 Další směry.....	18
2. HISTORIE FEMINISMU V ČECHÁCH	19
2.1 AMERICKÝ KLUB DAM.....	20
2.2 ŽENSKÁ NÁRODNÍ RADA.....	22
2.3 1945 – 1989.....	23
2.3.1 Národní fronta žen.....	24
2.3.2 Rada československých žen.....	25
2.3.3 Mezinárodní demokratická federace žen.....	26
2.3.4 Milada Horáková.....	28
2.3.5 Československý svaz žen.....	31
2.4 SITUACE PO ROCE 1989.....	35
2.4.1 Historie gender studies.....	35
2.4.2 Osobnosti českého feminismu po roce 1989.....	37
3. SOCIÁLNĚ ETICKÉ ASPEKTY FEMINISMU	45
3.1 SOCIÁLNÍ ETIKA.....	45
3.2 ROVNOST.....	47
3.3 POHLAVNÍ ROVNOST.....	48
3.4 DISKRIMINACE.....	49
3.4.1 Antidiskriminační zákon.....	50
3.5 SOCIÁLNĚ ETICKÉ ASPEKTY FEMINISMU.....	53
3.5.1 Kritika marxistického feminismu.....	55
3.5.2 Kritika liberálního feminismu.....	55
3.5.3 Kritika radikálního feminismu.....	58
4. RODINNÁ POLITIKA A POLITIKA ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ	59
4.1 RODINNÁ POLITIKA.....	59
4.2 AGENDA ROVNOSTI ŽEN A MUŽŮ.....	61
4.3 PRŮNIK RODINNÉ POLITIKY A AGENDY ROVNOSTI ŽEN A MUŽŮ.....	63
4.4 GENDEROVÉ STEREOTYPY V RODINĚ – JE DOBRÉ JE ODSTRAŇOVAT?.....	64

4.5 DÍTĚ NEBO KARIÉRA? LZE SKLOUBIT OBOJÍ?.....	69
4.5.1 Podpora pečujících zaměstnanců.....	71
5. GENDEROVÁ POLITIKA A SEGREGACE VE ŠKOLSTVÍ	74
5.1 STANDARD KVALITY PROFESE UČITELE.....	76
5.2 MUŽI DO ŠKOL! ANO NEBO NE?	80
ZÁVĚR.....	83
SEZNAM ZDROJŮ	88

Motto:

Zrak Evropy ač upíná se stále
jak osud ničí království i krále,
co kvákne stát, to záhy světem letí,
a lidská práva heslem jsou i dětí,
v tom mumraji bych ráda připomněla,
svá práva, že i žena mít by měla.
Tím prvním, které ctí i mužskou stranu,
je svaté PRÁVO ženy NA OCHRANU.
I něžný kvítek, pyšný na svou krásu,
je bez ochrany vydán z vůli času.,
zem stane se hned hrobem jeho krás,
když necháte jej bouří na pospas.
To druhé právo – netřeba mít obav,
že není na něj nejhodnější doba,
vždyť kdo má rozum, už dnes si jej cení,
tím právem míním SLUŠNÉ ZACHÁZENÍ.
Já vím, že kdysi bývávaly časy,
kdy hrubci pranic nectili zdroj krásy
a neváhali nadávat a klít,
pít, hádat se a rušit tak náš klid.
Je konec tomu barbarskému stavu,
teď, pánové, jste všichni vzorných mravů,
těm minulým, to jistě víte líp,
přece vždycky chyběl půvab, duch a vtip.
Teď poslední a nejlepší nám zbývá,
to právo ženské srdce rozechvívá.,
vždyť doprovází vladaře a pány,
též CHCEME BÝT jak oni ZBOŽŇOVÁNY.
Tu přispějeme zajisté svým dílem,
vždyť nesmrtelná láska je nám cílem
a flirtu, slzám, vzdechům, pousmání,
se ani tupý hrubec neubrání,
když krása k tomu vytáhne své zbraně,
kdo zmohl by se mluvit o obraně?
Však nechme krále, nechme konstituce
a zbrojení a taky restituce
a dovolme jen majestátně říci:
Ať žena je nám vždycky panovnicí!

(Robert Burns)¹

---

¹ Veršovaný proslov slečny Fontenellové na úvod jejího benefičního večera (1972). Přeložil M. Macek

Úvod

„I stvořil Bůh člověka k obrazu svému, k obrazu Božímu stvořil jej, muže a ženu stvořil je...“²

Muž a žena žijí vedle sebe a spolu. Celé generaci mužů a žen vychovávají děti, pracují, žijí rodinným životem. V jednotlivých obdobích dochází k větším či menším rozporům v rozdělení povinností, práv a svobod mezi muži a ženami. Feminismus je jen jedním z pokusů, jak rovnoprávnosti docílit.

Jak má však vypadat rovnoprávné postavení muže a ženy ve společnosti? Je současné uspořádání opravdu tak nedokonalé a neživota schopné a ženy tak utlačované, jak někteří představitelé feministických hnutí tvrdí? Je naopak patriarchální postavení společnosti se silným mužem v čele tím, co naše společnost potřebuje?

Ve své diplomové práci se v první části zabývám třemi vlnami a některými proudy feminizmu. Tento základ by měl umožnit čtenáři pochopit, z čeho vychází požadavky současných feministických hnutí a generových studií a v čem se liší.

Další část práce se zabývá vývojem feminizmu v České republice. Tuto část jsem zařadila proto, že vývoj v ČR, zejména po roce 1948 byl značně ovlivněn totalitní ideologií a feminizmus se zde vyvíjel zcela odlišně od jiných států, nezátížených komunismem. V této části je také nastíněn vývoj hnutí po roce 1989 a jsou zde zmíněny některé osobnosti feminizmu a *gender studies* v ČR.

Třetí část mé práce je věnován vlivům feminizmu a *gender* na některé oblasti rodinného i veřejného života. Zabývám se zde oprávněností některých požadavků feministek a feministů a tím, zda a do jaké míry lze tyto požadavky realizovat v českém prostředí. V této části se také věnuji termínům, se kterými si při studiu feminizmu často setkáme, jako je diskriminace, rovnost, rovnost pohlaví atd. Vybrala jsem si oblast rodiny a oblast školství zejména proto, že v těchto dvou institucích dochází nejvíce k ovlivňování a formování názorů na svět a na rozdělení rolí ve společnosti i v soukromém životě. To, s jakými názory,

---

² Gn 1,27

hodnotami a vzory odchází dítě z rodiny a ze školy se do značné míry podepisuje na jeho dalším životě, respektive na životě společnosti, v níž žije.

1. Světový feminismus, jeho vlny a proudy

1.1 První vlna feminismu

V Evropě se začal feminismus vyvíjet souběžně s osvícenectvím v 18. století. Svět se odklonil od myšlenek křesťanství a začaly se otevírat nové obzory myšlení. V USA se feministické hnutí rozvíjelo v souvislosti s hnutím abolicionistickým. Ženy vytvářely vlastní struktury a poprvé se účastnily formálních politických aktivit. V počátcích amerického ženského hnutí sehrály významnou roli černošky, přestože musely čelit nepřátelství ze strany svých bílých spoluobčanek.

K významné emancipaci žen došlo během Francouzské revoluce, která propukla v roce 1789 a přispěla do historie slavnou *Deklarací lidských práv*. Ta vzbudila zájem řady žen o rovnoprávnost. Jednou z největších bojovnic byla *Olympe de Gouges*, která již od 80. let vystupovala s předzvěstí velké společenské revoluce, jejímž úkolem bude osvobodit ženy od nadvlády mužů.³ Ideologického vedení se však ujali právě muži ovlivnění myšlenkami *Jeana Jacquese Rousseaua*, který trval na striktním oddělení rolí muže a ženy. Neodbytná *Olympe de Gouges*, která ve své *Deklaraci práv ženy* žádala rovnoprávnost jak na řečnické tribuně, tak na popravišti, dráždila revolucionáře různých směrů, protože politická angažovanost žen byla považována za zhoubnou pro „dobré mravy“ nové společnosti.⁴

Nakonec byla na podzim 1793 jak jinak než popravena. Byla totiž obviněna z touhy po státnické moci a z opomenutí ctností, přínáležejících jejímu pohlaví.

V první fázi revoluce její vůdci využívali revoluční potenciál žen a jejich emancipace. V dalším běhu revoluce se však rozpoutala zuřivá protiženská kampaň, po jejímž skončení byl vydán dekret zakazující ženám účast na

---

³ Srov. OSVALDOVÁ, B. *Česká média a feminismus*. Praha: Slon, 2004. ISBN 80-86429-31-8, s.17.

⁴ Srov. tamtéž, s. 20.

jakémkoli politickém hnutí. Pod hrozbou rozeznání vojskem se na ulici nesměla shromáždit více než pětičlenná skupina žen.

Další významnou osobností pro rozvoj feministického myšlení byla *Mary Wollstonecraft* (Obhajoba práv žen, 1792), která byla ovlivněna myšlenkami *anarchismu* a sama zároveň byla inspirací pro anarcho-feministické myšlení 20. století.⁵

K významným osobnostem, které se zabývali postavením a rolí žen ve společnosti, patří anglický myslitel John Stuart Mill (1806-1873). V Parlamentu hájil zájmy žen. Prosazoval přiznání volebního práva ženám, byl předsedou Výboru pro volební právo žen.

Ve svém díle o *Poddanství žen* (1869) se zabývá postavením žen v Anglii, které podle něho vyplývá z tradice. Mill přirovnává situaci žen k situaci otroků a sluhů. Právě tato pozice znemožňuje rozvoj jejich schopností a charakteru, a tím podporuje jejich podřízenou roli.

Hlavními požadavky této vlny feminismu bylo zakotvení základních politických, občanských a lidských práv v zákonech. Především se jednalo o právo volební a o rovný přístup ke vzdělání. Ženy usilovaly o studium na veřejných školách a univerzitách.⁶

K nejvýznamnějším událostem v rámci boje za volební právo patřila petice 1500 žen, která byla předložena britskému parlamentu v roce 1866. Požadovala, aby bylo v rámci tehdy uvažovaných reforem volebního systému zavedeno i plné hlasovací právo pro ženy. Petice byla pochopitelně ignorována a její aktivistky na to odpověděly založením *Národního spolku pro hlasovací právo* (*National Society for Women's Suffrage*), jehož členkám se začalo říkat „sufražetky“.

Do konce 19. století posílaly do parlamentu petice žádající volební práva i pro ženy, současně probíhaly převážně v USA a ve velké Británii pochody a pouliční demonstrace, mítinky a přednášky. Boj to byl sice dlouhý, ale výsledek v podobě

---

⁵ Srov. OSVALDOVÁ, B. *Česká média a feminismus*. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-263-5, s. 17.

⁶ Srov. HAVELKOVÁ, H. První a druhá vlna feminismu: podobnosti a rozdíly. In *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN: 80-903228-3-2, s. 174 – 175.

získání volebního práva i pro ženy ve většině evropských zemích v první polovině 20. století byl úspěšný (pro srovnání: ženy na Novém Zélandě mohly volit od r. 1893, v Československu od r. 1920).

Dosažení politické rovnoprávnosti však mělo jen malý vliv na nerovné postavení žen v jiných sférách. Z našeho pohledu samotná změna zákona nic neřeší, v té době, kdy ženám byla upírána veškerá práva, se však jednalo o částečné vítězství. Tento názor zastávala už ve své době významná představitelka anarchofeminismu *Emma Goldman* (1869-1940), která podporovala nejen občanská a politická práva žen, ale i právo ženy na život jako svobodné a rovnoprávné bytosti. Skutečná emancipace ženy podle ní začíná v ženské duši. Ženy si musí uvědomit svou cenu a bojovat za ni, musí bojovat za svou svobodu. Dále tvrdí, že existuje přímá vazba mezi útlakem ženy a společností zakládající svou moc na útlaku nižších tříd a ras. Proto nestačí vykonat reformu systému, ale změnit jej od základů. Skutečná revoluce bude dokončena až ženy nebudou utlačovány muži ani kapitalismem.⁷

Po roce 1920 zažilo světové feministické hnutí několik desetiletí odmlky souvisejících s 2. světovou válkou a obdobím nacistické diktatury (ta nastoupila ve 30. letech minulého století). Ženy – aktivistky se tehdy podílely spíše na jiných hnutích, např. na odporu proti fašismu. Za výjimku můžeme označit *Španělskou občanskou válku*.

Ženy společně vytvořili anarchistickou ženskou organizaci *Mujeres Libres* (Svobodné ženy) a spojily tak boj proti fašismu s bojem proti útlaku, diskriminaci žen a diskriminaci obecně. *Mujeres Libres* nevystupovaly pouze proti fašismu a moci, nýbrž střetávaly se i s nevolí svých mužských spoluobčanů, kteří je odmítali respektovat. Vycházely hlavně ze svých zkušeností a propagovaly komunitní způsob života, postavený na svobodných a silných individualitách.⁸

---

⁷ Srov. *Anarchismus v pojetí Emmy Goldman*. [online], [cit. 11.6.2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.anarchofeminismus.org/cs/anarchismus-v-pojeti-emmy-goldman>>.

⁸ Srov. SOKAČOVÁ, L. Významné ženy a hnutí v historii feminismu. In *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN: 80-903228-3-2, s. 190 – 192.

V poválečném období ženská otázka opět ustupovala, a sice před hladem a sociálními problémy.

1.2 Druhá vlna feminismu

V 60. letech 20. století se feministická hnutí dostávala do popředí a jsou úzce spojena s bojem za lidská práva, práva černochů a minorit a se studentským radikalismem. Mnohé ženy se účastnily tehdejších politických aktivit, jenže i tady často zjišťovaly, že je jejich mužští kolegové zařazují do tradiční podřízené pozice. Proto si začaly zakládat své vlastní nezávislé organizace, které se zabývaly převážně feministickými otázkami.

Na rozdíl od první vlny, kdy feminismus preferoval hlavně reformní požadavky, snaží se aktivistky druhé vlny formami radikálnějšího odporu dosáhnout zásadních změn patriarchálního kapitalistického systému. Začaly se objevovat v politice, v zaměstnáních, v různých ekologických, lidsko-právních a zájmových organizacích. Měly zájem na zlepšení fyzické kondice, učení se sebeobraně a různým bojovým uměním.⁹

Stále více žen navštěvovalo vysoké školy, a žádaly proto také využití svého vzdělání. Začaly se uplatňovat nejen jako herečky, zpěvačky a tanečnice, tedy v profesích, kde se oceňuje fyzická krása a šarm, ale zastávat též místa, v nichž mohly využít své schopnosti a dovednosti. Ženská hnutí nové doby se zabývají daleko širším spektrem problémů než ta předešlá, požadují tak mimo jiné rovnoprávnost na poli ekonomickém nebo právo na potrat. Bijí se o větší prostoru pro seberealizaci a chtějí si své potřeby cíle a jejich prostředky naplňování určovat samy.¹⁰

Zcela odlišný byl však vývoj v komunistické Evropě. Snaha o radikální přeměnu úřadu ženy vede k tomu, že se ženy objevují i v profesích považovaných

---

⁹ Srov. HAVELKOVÁ, H. První a druhá vlna feminismu: podobnosti a rozdíly. In *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2, s. 180 – 181.

¹⁰ Srov. tamtéž, s. 175 – 181.

za výhradně mužské. Zvyšování počtu zaměstnaných žen vede k zakládání nových školek a jeslí, které mnohdy fungují až 10 hodin a umožňují režimu ženy maximálně využívat v zaměstnání. V období normalizace se v rodinném životě objevuje určitý návrat k tradičnímu hodnocení ženy a docházka žen do zaměstnání je spíše nezbytností, přesto se jen málo žen dokázalo věnovat opět výlučně rodině. Ukázalo se také, že tradiční hodnoty se vytrácejí rychleji v podmínkách nesvobody, což ukazuje například vývoj rozvodovosti.¹¹

1.3 Třetí vlna feminismu

V druhé polovině 80. let, a zejména pak v průběhu let 90., se z feminismu stal globální společenský fenomén. V tomto období vznikají první teoretická díla zabývající se postavením ženy ve společnosti a samotnými kořeny patriarchy. Feminismus se pomalu začíná přesouvat na univerzitní půdu. Především v západních zemích dochází k zakládání samostatných kateder *gender studies* a k pronikání této tematiky do dalších oborů (např. genderový pohled v sociální práci nebo psychologii), vychází časopisy a odborná literatura. Otázka postavení ženy se stává součástí odborně vědecké diskuze, vznikají nové termíny a výzkumy, které se zabývají touto problematikou.¹²

V 70. letech se zakládají nové ženské a feministicky orientované organizace. Některé z nich se specializují na konkrétní dopady způsobené patriarchální společností (boj s domácím násilím, alternativní porod), jiné se zabývají hlavně teoretickou základnou celé problematiky. Do feministického hnutí se mohly zapojit jen ženy „normální“, např. v Americe to bylo zamítnuto lesbičkám ze strachu z veřejného mínění, což je paradox dokazující, že i ženy samotné

---

¹¹ Srov. FREIOVÁ, M. *Ženské úvahy o feminizmu*. Praha: Občanský institut, 2004. ISBN 80-86228-10-X, s.19.

¹² Srov. SOKOLOVÁ, V. *Současné trendy feministického myšlení*. [online], [cit. 13.6.2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.novezeny.eu/genderova-ochutnavka-slovník/soucasne-trendy-feministickeho-mysleni>>.

diskriminovaly jiné skupiny. Touha žen vstoupit do stávajícího politického systému je vedla k řadě ústupků, které však ve svém důsledku znamenaly prohru. Řada aktivistek a aktivistů mělo pocit, že „pouliční“ strategie, přestože byla masová a intenzivní, nepřinesla očekávané výsledky tak rychle jak by potřebovali. Nejen proto se od sebe začínají výrazněji vymezovat jednotlivé proudy. Jedním z nejvýraznějších se stává liberální, který dominuje i v současnosti.¹³

Prostředkem k dosažení rovnosti žen a mužů je *participace* na stávajícím politickém a ekonomickém systému. Jednou z příčin rozmachu této tendence může být demokratizační vlna v mnoha státech jihu a východu, která vyvolala v ženských hnutích již na národní úrovni příklon k institucionalizované politice. Formálně došlo k uvolnění politického napětí způsobeného studenou válkou a ženy tuto situaci pochopily jako historickou šanci k realizaci svých zájmů prostřednictvím *participace* a práce v nových „demokratických“ uskupeních. Ženské organizace ustupují od veřejných protestů, projektů a kampaní. Krok z politického hnutí a přímých akcí je chápán jako krok z periferie moci do jejího centra. Tuto zásadní změnu lze datovat rokem 1992, kdy se v brazilském Rio de Janeiru konala konference o životním prostředí. Během této konference ženy z nevládních organizací diskutovaly o zásadní strategické otázce, zda se podílet na fungování Světové banky; nakonec ji odsouhlasily.¹⁴

Základními principy současné feministické liberální strategie jsou:

- lobbying,
- reforma,
- *participace*,
- transparentnost.

---

¹³ Srov. SOKOLOVÁ, V. Současné trendy feministického myšlení. In *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2., s. 199 – 203.

¹⁴ Srov. *Stručná historie feminismu*. [online]. Praha: Gender Studies o.p.s. [cit. 10.4.2009]. Dostupné na WWW: < <http://www.feminismus.cz/historie.shtml>>.

1.4 Proudý feminizmu

Existuje více možností, jak lze rozlišit jednotlivé proudy feminizmu. Jedno z třídění navrhl např. Tomáš Novák:

Liberální feminizmu

Radikální feminizmu

Marxistický feminizmu

Feministický postmodernizmu

*Feminizmu třetího světa (jako další proud objevující se ve feministické literatuře).*¹⁵

Nejnámější rozdělení pohledů na současný feminizmu vytvořila socioložka Judith Lorber (*Gender and the social construction of illness, 2002*). Rozlišuje tři typy feministických teorií:¹⁶

1. Generově reformní feministické teorie
2. Feministické teorie generově motivovaného odporu
3. Feministické teorie generově motivované vzpoury

Do jednotlivých teorií pak zasazuje další proudy feminizmu podle jejich cílů, požadavků a způsobů prosazování.

1.4.1 Genderové reformní feministické teorie

Sem patří směry, které zdůrazňují podobnosti mezi ženami a muži a usilují o poskytnutí stejných možností účasti (mužům i ženám) na společenském dění. Tato skupina zahrnuje směry liberální feminizmu, marxistický (socialistický) feminizmu a rozvojový feminizmu.

---

¹⁵ NOVÁK, T. Praha, 2006. Seminární práce. VŠE. [online], [cit. 31.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://nb.vse.cz/kfil/elogos/student/novak1.htm>>.

¹⁶ Srov. LORBER, J. *Gender and the social construction of illness*. New York: Altamira Press, 2002. ISBN 0-7591-0238-4.

Marxistický (socialistický) feminismus – transformuje Marxovu kritiku kapitalistického útlaku a aplikuje ji na postavení žen. Zaměřuje se na ekonomické aspekty života a prosazuje zejména rovné přístupy žen k zaměstnání a k finančním zdrojům obecně – pouze na základě ekonomické nezávislosti se žena může stát nezávislou a rovnoprávnou i v dalších rovinách. Východisko vidí pouze ve změně struktury společnosti jako takové, v odstranění sociální nespravedlnosti, k čemuž je možné dospět nikoli na základě reform, ale pouze revoluční cestou. Významnými marxistickými myslitelkami jsou např. Sheila Rowbotham, Nancy M. Hartsock, atd.¹⁷

Rozvojový feminismus - zaměřuje se na specifické problémy a potřeby žen v hospodářsky rozvojových zemích

Liberální feminismus – nejsilnější proud podporující rovnoprávnost žen, bojuje za jejich možnost prosazovat se jako muži podle individuálních předpokladů a zájmů. Dlouho byl jediným převládajícím feministickým proudem, v jehož znamení probíhala první vlna. Domnívá se, že na začátku jsou všechny osoby stejné a jejich pozdější rozdělení je především důsledkem vlivu odlišného prostředí a výchovy. Východisko vidí především v postupné změně nahlížení jedinců na daný problém a v odmítání rozdílných sociálních rolí žen a mužů. Obě pohlaví by měla tyto stereotypy prolamovat, sociální role zbavit jejich protikladnosti a naopak brát v úvahu společné prvky. Dialog či spolupráci s muži proto považuje za důležitý a přínosný. Preferuje plynulé postupné reformy před radikální revolucí a věnuje se zejména změnám zákonů.

Mezi hlavní představitelky patří např. Elizabeth Janeway, Cynthia F. Epstein, atd.¹⁸

---

¹⁷ Srov. SOKOLOVÁ, V. Současné trendy feministického myšlení. In *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2, s. 204.

¹⁸ Srov. SOKOLOVÁ, V. *Současné trendy feministického myšlení*. [online], [cit. 13.6.2009]. Dostupné na WWW: < <http://www.novezeny.eu/genderova-ochutnavka-slovník/soucasne-trendy-feministickeho-mysleni>>.

1.4.2 Feministické teorie genderově motivovaného odporu

Směry v této skupině zdůrazňují že zajištění formálních zákonných práv je ovlivněno reálnou nadvládou mužů ve všech sférách společnosti (veřejné i soukromé části). Tyto směry zkoumají rozdíly v myšlení a prožívání mezi ženami a muži a vyzývají ženy, aby se vymanily z nadvlády zakládáním samostatných, výlučně ženských organizací a komunit.

Radikální feminismus – vychází z přesvědčení, že ženy jsou na všech rovinách utlačovány muži, což je důsledkem patriarchálního uspořádání naší společnosti, společenské nadřazenosti mužů. Zaměřuje se především na otázku sexuálního vykořisťování a zneužívání žen muži. Zásadně se dívá na realitu z hlediska žen a dialog s muži odmítá. V důsledku tak převrací a radikalizuje dosavadní dualistický model. Budoucnost spatřuje v režii žen, v nastolení matriarchátu. Charakteristickým znakem je také prolomení hranic mezi soukromým a veřejným (politickým), neboť útlak se primárně projevuje v rodině. Jednoznačně se kloní k radikálním formám politického boje za osvobození žen.

Mezi významné osobnosti tohoto proudu patří např. Mary Daly, Ti-Grace Atkinson, Sulamit Fireston, atd.

- lesbický feminismus
- psychoanalytický feminismus
- hlediskový (stand-point) feminismus¹⁹

1.4.3 Feministické teorie genderově motivované vzpoury

Směry věnují pozornost vzájemným vztahům mezi nerovnostmi založenými na genderu, rase, etnické příslušnosti, společenské třídě, sexuální orientaci.²⁰

---

¹⁹ Srov. JANEČOVÁ, R. Feministické perspektivy v praxi sociální práce. In *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. roč. 7, č.2/2006 [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR [cit. 30.5.2009]. Dostupné na WWW:< <http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2007010405>>.

Multirasový feminismus - řeší problém diskriminace žen v kombinaci s řešením pozice různých etnických skupin

- mužský feminismus
- feminismus sociální konstrukce
- postmoderní feminismus
- queer theory ²¹

1.4.4 Další směry

Ekofeminismus - odkazuje na souvislost nadvlády mužů a porobení jak síly a energie žen, tak přírody.

Spirituální (náboženský) feminismus - věnuje se různým duchovním směrům a odmítá patriarchální náboženství a jejich nařízení, která diskriminují ženy.

Poststrukturální feminismus - rozebírá mužství a ženství jako proměnlivé kategorie a odkazuje tak k teoriím genderových studií.

Anarchofeminismus - připomíná rovnost žen a mužů v souvislosti s ostrou kritikou kapitalistického systému.

Kyberfeminismus - poukazuje na význam informačních a komunikačních technologií v dnešním světě a řeší jejich úlohu při řešení i posilování nerovnosti žen a mužů.²²

---

²⁰ Srov. SOKOLOVÁ, V. *Současné trendy feministického myšlení*. [online], [cit. 13.6.2009]. Dostupné na WWW: < <http://www.novezeny.eu/genderova-ochutnavka-slovník/soucasne-trendy-feministickeho-mysleni>>.

²¹ Srov. SOKOLOVÁ, V. *Současné trendy feministického myšlení*. In *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2, s. 207 – 209.

²² Srov. DRAŽILOVÁ, D. *Ekofeminismus, gender a environmentalismus*. In *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2, s. 215 – 223.

2. Historie feminismu v Čechách

Stavovsky rozdělená společnost přetrvala po francouzské revoluci v mnoha evropských zemích ještě několik revolucí. V habsburské monarchii se ženy vysoké šlechty až do poloviny 19. století řídily výsadami své společenské vrstvy a v jejím rámci prosazovaly představy o rodině, partnerovi a způsobu života. Ty, které byly dostatečně bohaté, žily mnohdy velmi nezávisle. Rozvody, mimomanželské vztahy, volná láska, ani přístup k vyššímu vzdělání a samostatnému vystupování na veřejnosti nebyly pro ně problém.

Jako příklad můžeme uvést „paní kněžnu“ Boženy Němcové. Kateřina Zaháňská (a nejen ona, ale i její matka a sestry) byla podle dnešních životopisců ve svých milostných aférách svobodnější a v účasti na vysoké státní politice ctižádostivější, než B. Němcová naznačuje.²³

Příznačný pohled na ženskou emancipaci v 19. století přináší heslo Ženská emancipace (feminismus) z Ottova slovníku naučného. Jeho autorkou je senátorka a feministka Františka Plamínková (1875 – 1942).²⁴

Autorka zde říká: „*Hlavní složky hnutí emancipačního jsou:*

- 1) *úsilí o uvolnění individuální s praktickým požadavkem neomezovaného vzdělání pro ženy;*
- 2) *sociální a éthické s požadavkem přístupu ke všem povoláním a oborům lidské práce, odstranění dvojí morálky, nuceného celibátu a prostituce;*
- 3) *politické, bojující za právo volného sebeurčení ve státě, tedy volební právo, změny některých zákonů;*
- 4) *rodinné, snažící se o mravní a právní rovnost v rodině, nezávislost hospodářskou a rodičovskou moc.*

---

²³ Srov. HORSKÁ, P. *Naše prababičky feministky*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-380-0, s. 15.

²⁴ OSVALDOVÁ, B. *Česká média a feminismus*. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-86429-31-8. s. 18.

Jádro sporu: platí individualismus také pro ženy, nebo jest žena určena podříditi se prospěchu rodiny a společnosti, tedy místo svobodného sebeurčení a volby povolání, jak chce feminismus – uzavřítí ji do sféry dané tradiční dělbou práce – pouze do domácnosti – jak chtí odpůrci.

Důvody těchto: žena určena mateřstvím, její psychika inferiorní: není geniův ani velkých myslitelů – žen. Důvody feminismu jsou: žena je především člověk, život její není vyčerpán úkolem manželky a matky.“²⁵

Za shrnutí poměrně obsáhlého hesla v Ottově slovníku naučném bychom mohli považovat definici feminismu, jak je uvedena v B. Kočího malém slovníku naučném z roku 1925.

„ Feminismus, myšlenkový směr, žádající práva pro ženu jako člověka a občanku na základě lidské rovnocennosti, usilující o volnost individuálního rozvoje ženy, o hospodářskou, sociální, právní i duševní jejich samostatnost i občanskou a politickou rovnoprávnost s muži.“²⁶

2.1 Americký klub dam

Na konci 18. a počátkem 19. století se v Čechách provozovalo hnutí za politická a občanská práva žen a mezi tehdejší feministy a feministky patřila celá řada osobností kulturního života, jako byli M.D.Rettigová, B. Němcová, K. Světlá, S. Podlipská, E. Krásnohorská, ale také T.G. Masaryk, ovlivněný názory J.S. Milla a své ženy Charlotty.²⁷

Výraznou postavou ženského hnutí v Čechách byl Vojta Náprstek. Jeho dětství a mládí bylo podřízeno matčinu vlivu. Anna Náprstková byla vzorem ženy, která se dokázala postarat o rodinu, domácnost, řídit rodinný podnik a věnovat se dobročinnosti. S hrála také důležitou roli při Náprstkově rozhodnutí jít studovat

---

²⁵ *Ottův slovník naučný*. 27. díl. Praha, 1908. ISBN nevedeno, s. 803 – 811.

²⁶ *B. Kočího malý slovník naučný*. Praha, 1925. ISBN nevedeno, s. 672.

²⁷ *Srov. Stručná historie feminismu*. [online]. Praha: Gender Studies o.p.s. [cit. 10.4.2009]. Dostupné na WWW: < <http://www.feminismus.cz/historie.shtml> >.

na univerzitu do Vídně, která byla v té době centrem slovanských studentů monarchie. Po porážce vídeňského povstání byl Náprstek nucen emigrovat do Spojených států, aby se vyhnul zatčení.²⁸

Vrátil se o deset let později se třemi hlavními cíli – založit technické muzeum, ženský sirotčinec a spolek dam. Věděl však, že své záměry bez podpory společnosti realizovat nedokáže. Od roku 1962 začal Náprstek na Střeleckém ostrově v Praze pořádat sérii přednášek, které byly věnovány technickému pokroku pro domácnost a o ženském hnutí v Anglii a Americe. Kroužek kolem něj se začal spontánně nazývat Americký klub dam.²⁹

Oproti jiným ženským spolkům té doby v Americkém klubu dam chyběly tradiční vedoucí funkce, proto i vztahy mezi členkami byly přátelštější. Na tomto poměrně demokratickém fungování měl bezesporu velký podíl sám Náprstek, který neměl rád malicherné spory a to přenášel i na ostatní.

V domě U Halánků, který patřil Náprstkově matce, se scházeli příslušníci různých politických proudů, několik stovek pražských žen si zde vyslechlo řadu přednášek osobností, které přijaly Náprstkovo pozvání. Jeho salón a knihovna se časem staly centrem pražské vlastenecké inteligence .

Náprstkův dům měl nezastupitelnou úlohu také pro zahraniční návštěvy. Američtí Češi s ním udržovali korespondenci a při svých pobytech v Praze tak měli zajištěno ubytování i průvodce.³⁰

---

²⁸ Srov. BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách*. Praha: Libri, 2005. ISBN 80-86429-48-2, s. 32.

²⁹ Srov. OSVALDOVÁ, B. *Česká média a feminismus* : Praha : Praha : Libri, 2004. ISBN 80-86429-31-8, s. 25.

³⁰ Srov. BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách*. Praha: Libri, 2005. ISBN 80-86429-48-2.

2.2 Ženská národní rada

Po válce koncipoval TGM *Washingtonskou deklaraci* (18. 10. 1918), kde se slibuje rovnost mezi ženami a muži. To bylo dodrženo v podobě § 10625 Ústavy Československé republiky z roku 1920. Od té doby již ženy měly mnoho možností studia na VŠ a postupně začaly pronikat i do těch povolání, která byla dosud vyhrazena pouze mužům. Mzdy žen ale byly nižší a v době hospodářské krize byly propouštěny hlavně vdané zaměstnankyně, do státních služeb byly přijímány se značnými obtížemi. Přijetí ústavy tedy nezměnilo názor lidí, a důsledná rovnoprávnost se opět stala pouhým programem politiků.³¹

Proto Plamínková založila *Ženskou národní radu* (1923) sdružující různé zájmové organizace v Čechách, na Moravě i na Slovensku. Účelem bylo uvést v životní praxi rovnoprávnost zaručenou ústavou. Předsedkyní se logicky stala Plamínková. Tato rada řešila mimo jiné i právní, hospodářské a kulturní otázky zrovnoprávnění žen a jejich ochranu sociální.³²

Znamenalo to soustavnou spolupráci s Národním shromážděním, s vládou a orgány veřejné správy, s institucemi i jednotlivci, kteří mohli mít vliv na postavení žen. V právní komisi pracovala již od svých studentských let *JUDr. Milada Horáková* na návrzích reformy občanského zákoníku a na změnách těch ustanovení, která v různých právních předpisech nepřiznávala ženám stejné postavení jako mužům.

Prezident Masaryk Plamínkovou velice podporoval a v souladu s jeho přesvědčením vytvořila typ českého feminismu, který nebyl namířen proti mužům, nýbrž směřoval k tomu, aby vztah muže a ženy stavěl na svobodě jich obou, na vzájemné úctě, vzájemné pomoci a vzájemných povinnostech dobrovolně na sebe přijatých.

---

³¹ Srov. SOKAČOVÁ, L. Významné ženy a hnutí v historii feminismu. In *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2., s. 188.

³² Srov. tamtéž, s. 190.

2.3 1945 – 1989

V rozmezí let 1945-1989 směrodatná marxisticko-leninská ideologie je charakteristická úsilím o dosažení rovnosti mezi všemi jedinci společnosti prostřednictvím nastolení takových podmínek, které umožní rozvíjení a uplatnění všech vloh, schopností a nadání každého jednotlivce. Klade si tak za bezprostřední a hlavní úkol docílit emancipace všech lidských bytostí bez pohlavní rozdílnosti. V této souvislosti je nutné uvést a zdůraznit, jak již z předchozího vyplývá, že uvedená emancipace se za socialismu neslučovala s feministickou ideologií.³³

Naopak, socialistická ideologie vycházející z marxisticko-leninského systému se od feminismu distancovala, jelikož jej považovala za buržoasní přežitek. Nezasazovala se tedy o emancipaci určitých individuů (v tomto případě žen), ale propagovala rovnost všech jednotlivců společnosti³⁴. Tato rovnost byla státem přímo protěžována, v čemž spočívá ona nezadatelná specifičnost postavení žen v socialistickém zřízení v ČSR a ČSSR. Nikdy předtím, a jak je patrné ani v dnešní době, se stát o boj za emancipaci všech tak viditelně nezasazoval. Šlo však spíše o prosazování emancipace shora dle potřeb vládnoucí garnitury. Jaké prostředky stát volil k dosažení takto nastaveného cíle, jakým způsobem jej realizoval a jaké důsledky to přineslo, bude náplní této práce.

Poválečný život zahrnoval obrodu tradičních ženských spolků. Aktivistky ženského hnutí zaměřovaly svoji činnost na plnění čtyř hlavních požadavků: V prvé řadě se jednalo o zlepšení péče o matku a dítě; dále umožnit ženám větší veřejnou angažovanost; práci v domácnosti a s ní spojenou péči a výchovu dítěte

---

³³ Pro zasazení tohoto fenoménu do širšího kontextu je nutno připomenout tehdejší mezinárodní situaci v ženském hnutí. Od šedesátých let 20. století probíhala v Západní Evropě a USA tzv. druhá vlna feminismu, ta však společnost socialistického bloku neovlivnila.

³⁴ „*Feminismus je sociálně politické hnutí, které vychází z přesvědčení o nerovném postavení žen a mužů a usiluje o změnu této nerovnoprávné situace žen vůči mužům.*“ In NEČASOVÁ, D., PLESKOVÁ, K., RYTÍŘOVÁ, K. *Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů*. Brno: Nesehnutí, 2004, s. 7.

řešit a pojmout ve společenském kontextu; a dále prosadit rovnoprávnost žen pomocí právních úprav.³⁵

Zřetelnou aktivitu vykazovaly ženské odbory v dílčích politických stranách, dále se vytvářely specifické sekce mezi samotnými ženami v organizacích dělnických a zemědělských. Většinu ženských spolků postupně zastřešovaly dvě organizace vzniklé roku 1945: Národní fronta žen (NFŽ) a Rada československých žen (RČŽ).

2.3.1 Národní fronta žen

NFŽ poslušně vystupovala v souladu s programem komunistické strany. Sdružovala ženské odbory čtyř působících politických stran - komunistky, národní socialistky, lidovkyně a sociální demokratky. Jejím hlavním orgánem byl Ústřední výbor NFŽ seskupený ze 12 členek, tři z každé politické strany. Navenek se snažila navozovat dojem platformy různých politických idejí, ve skutečnosti však její vznik byl iniciován komunistkami, které se nejen zde snažily o uzurpování vlivu do svých rukou. Dle vzoru domovské Národní fronty vytvářely v sídlech krajů, okresů a řadě dílčích míst jednotlivé výbory NFŽ. Její aktivity zahrnovaly kromě typických komunistických akcí vyzývajících k účasti na potřebných brigádách, práci v průmyslu, v oborech dosud netradičních pro ženu i pořádání praktických lidovýchovných kurzů, např. kurzy vaření, šití, správná výživa, informování o technických inovacích usnadňujících práci v domácnosti apod. Zaměření práce se však stále více podobalo programu komunistické strany, takže usilovala spíše o patřičnou politickou uvědomělost mezi ženami, o kladné zaujetí pro schválený dvouletý, poté pětiletý hospodářský plán a o nadchnutí pro

---

³⁵ Srov. UHROVÁ, E. Národní fronta žen a Rada československých žen - dva proudy ženského hnutí v českých zemích a jejich zájem o sociální a právní postavení žen. In KÁRNÍK, Z., KOPEČEK, M. (eds.). *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*, sv. IV. Praha: Dokořán, 2005. ISBN 80-7363-033-8, s. 88.

výstavbu nové socialistické republiky. NFŽ se rozpadla v březnu roku 1947 z důvodu rozdílnosti zastřešujících politických principů.³⁶

2.3.2 Rada československých žen

RČŽ měla delší trvání. Pod předsednictvím Milady Horákové se hlásila k odkazu předválečného ženského hnutí a k návaznosti na Ženskou národní radu³⁷, o jejíž obnovení neúspěšně usilovala. Vystupovala jako nadstranická a feministická organizace sloužící výhradně k prosazování žádoucích a relevantních ženských zájmů. Byla v účinném spojení s členkami parlamentu, díky čemuž její činnost byla viditelná, životaschopná a účelná. Řídila se konceptem demokratické společnosti a humánními myšlenkami T. G. Masaryka a E. Beneše. Hlavním orgánem byl 24členný ústřední výbor, který organizoval práci v pražském sídle a postupně vzniklých 32 místních odbočkách. Ke své publicitě vydávala RČŽ v letech 1945 - 1946 časopisecký týdeník *Rada žen*, v roce 1947 přejmenovaný na *Vlasta*. Informovala zde o své činnosti a činnosti jednotlivých rad. Náplň práce byla rozčleněna do 21 pracovních komisí (Komise organizační, zahraniční, sociální, zdravotní, právní, veřejnozaměstnanecká, pojišťovací, školská, tělovýchovná, kulturní, branná, národohospodářská, technická, dělnická, tisková, rozhlasová, pro místní rady, komise mladých, výdělečně činných žen, komise práce žen v domácnosti + Ústředí čs. hospodyň,

---

³⁶ Srov. UHROVÁ, E. Národní fronta žen a Rada československých žen - dva proudy ženského hnutí v českých zemích a jejich zájem o sociální a právní postavení žen. In KÁRNÍK, Z., KOPEČEK, M. (eds.). *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*, sv. IV. Praha: Dokořán, 2005. ISBN 80-7363-033-8, s. 88.

³⁷ Ženská národní rada byla založena roku 1923 pozdější senátorkou za československou socialistickou stranu Františkou Plamínkovou (1875 - 1942), její činnost byla oficiálně ukončena roku 1942. Funkce rady spočívala v dohledu nad dodržováním rovných práv v každodenním životě.

pro zájmy venkovských žen.)³⁸, přičemž v místních radách čs. žen se tvořily především organizační, kulturně osvětová, sociálně politická a zdravotní. RČŽ především usilovala o příznivější legislativu, která by odstranila nerovnost mezi pohlavími. Soustředila se zejm. na manželské, rodinné a dědické právo. Žena v těchto ohledech stále byla v pozici podřadné. Muž byl stále považován za hlavu rodiny a manželka musela poslušně vykonávat jeho vůli. O profesním směřování dětí rozhodoval otec. Vdova musela mít pro své děti stanoveného mužského poručníka, který se mohl podílet na výchově jejích dětí, ale nebyl povinen ani v případě sociální tíže jim poskytnout jakoukoliv formu pomoci. Do finančních potíží se žena mohla dostat rozvodovým řízením. Z manželství žena získala pouze a jenom to, co do něj přinesla věnem, neměla právo na polovinu majetku nabytého v době trvání manželského svazku. Problematický byl sňatek s občanem jiné státní příslušnosti, neboť jeho uzavřením žena ztrácela svoji rodnou státní příslušnost.

2.3.3 Mezinárodní demokratická federace žen

Ideologická různost zmiňovaných organizací byla nejvíce patrná při zasedáních Mezinárodní demokratické federace žen (MDFŽ se ustavila v listopadu roku 1945 v Paříži z iniciativy převážně francouzských a sovětských žen. Tohoto prvního mezinárodního poválečného sjezdu žen se účastnilo 850 delegátek ze 40 zemí světa. V přijatém programu se delegátky slavnostně zavázaly k udržení a bránění celosvětového míru, k potlačení fašismu, k úsilí o dosažení rovnoprávnosti žen

---

³⁸ Srov. UHROVÁ, E. Národní fronta žen a Rada československých žen - dva proudy ženského hnutí v českých zemích a jejich zájem o sociální a právní postavení žen. In KÁRNÍK, Z., KOPEČEK, M. (eds.). *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*, sv. IV. Praha: Dokořán, 2005, s. 251.

s muži v oblasti politické, hospodářské, kulturní, právní a společenské, k zlepšení postavení ženy v sociální oblasti.)³⁹.

Při sjezdu roku 1947 konaném v Praze sama předsedkyně M. Horáková poznala, že zúčastněné delegátky tvoří z velké většiny komunistky a že organizace demokratických žen, jejíž základní program je naplněn demokratickými idejemi, je tak vlastně skrytou komunistickou propagandou.⁴⁰

Podobně jako komunistky ovládly NFŽ, snažily se pod svůj vliv soustředit i RČŽ. Vzniklá politická situace je v tomto cíli maximálně podpořila. Již 21. 2. 1948 na základě výzvy KSČ se v obcích, okresech, podnicích, úřadech, institucích i společenských organizacích utvářejí akční výbory Národní fronty provádějící odsun z funkcí představitelů demokratické linie. Ústřední akční výbor Národní fronty (ÚAV NF) potřeboval do 24. února do odpoledních hodin co nejvíce přihlášek jednotlivých korporací do akčních výborů, aby tak byl deklarován co nejširší zájem lidu na ustavení socialistického zřízení a v důsledku tak převzetí politické moci komunistickou stranou. Na RČŽ byl taktéž konán nátlak ke vstupu do ÚAV NF. Její předsedkyně mu však odmítala podlehnout. 25. 2. 1948 na rozhodující schůzi však byla přehlasována. Pro účast a zastoupení v akčním výboru se vyjádřilo 30 členek, 7 se vyjádřilo záporně⁴¹, 5 se hlasování vzdalo. Tohoto dne RČŽ zanikla. Následujícího dne M. Horákové nebylo dovoleno vstoupit do místností Rady čs. žen, její korespondence byla zabavena. Dne 26. 2. 1948 byl tedy ustaven společný akční výbor Rady čs. žen a NF, funkci předsedkyně získala Anežka Hodinová - Spurná⁴², která se osudového hlasování

---

³⁹ Srov. SVOREŇOVÁ - KIRÁYLOVÁ, B. *Žena 20. století ve světě práce*. Praha: Práce, 1968, ISBN neuvedeno, s. 24.

⁴⁰ Srov. DVOŘÁKOVÁ, Z., DOLEŽAL, J. *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*, Praha: Eva a Milan Nevole, 2001. ISBN 80-2389-161-8, s. 57.

⁴¹ Srov. M. Horáková, A. Maxová, Božena Kubíčková, dr. Kloudová, Bambasová, dr. Gončarenková, V. Michálková. *Vždy s lidem a národem k socialismu*. *Vlasta*, 1948, č. 2, s. 3.

⁴² Anežka Hodinová - Spurná (1895 - 1963), pomocná dělnice, dělnice, veřejnosti známá jako angažovaná komunistka, zakládající členka KSČ. V letech 1929 - 1938 poslankyně za národního shromáždění za KSČ. V letech 1941 - 1945 členka Státní rady čs. v Londýně. Pro svůj exil ve Velké Británii za nacistické okupace se roku 1949 dostala na seznam lidí podezřelých z protistátní

ani nezúčastnila, místopředsedkyní se stala Julie Prokopová. Demokratickými principy hýřící organizace zastupující zájmy žen tak podlehla diktátu KSČ.

Prostřednictvím tisku jsou nabádány dosavadní místní RČŽ a NFŽ k vytvoření společných akčních výborů a k zbavení funkcí a k vyřazení z další spolupráce takových žen, které se svým jednáním zpronevěřily zásadám socializující lidové demokracie. Týkalo se to i M. Horákové.⁴³

Akční výbor Rady československých žen převzal roli stmelující základny ženského hnutí. Doposud existující ženské organizace a spolky byly postaveny před nucenou volbu - buď se stát členem akčního výboru, nebo svoji existenci ukončit. To, že se dosavadní jednotlivé ženské organizace sdružily v jeden celek, umožnilo komunistům ženské hnutí snáze kontrolovat. Rozpad RČŽ vyvolal značnou nedůvěru žen v následující ženskou organizaci, která dlouho musela pracně usilovat o znovunabytí přízně žen.

2.3.4 Milada Horáková

Miladu Horákovou (1901 - 1950) lze za její účelnou pracovitost považovat za příkladnou ženu socialistického typu, na druhé straně za ženu, na jejímž tragickém konci se neblaze projevila neblahá moc totalitního režimu. Jako promovaná doktorka práv, žena se sociálním cítěním a otcem vštípenými mravními principy se podílela na práci v právní komisi Ženské národní rady, kde byla v úzkém pracovním styku se senátorkou Františkou Plamínkovou⁴⁴, jejíž vzor ji přiměl roku 1929 ke vstupu do Československé strany národně socialistické. Za nacistické okupace se aktivně zapojila do domácího odboje, následnému

---

činnosti. Pracovala především na problematice nezaměstnanosti, chudoby, míru a žen. Od roku 1945 poslankyně a v letech 1945 - 1960 první česká místopředsedkyně národního shromáždění. V letech 1952 - 1963 předsedkyně Výboru čs. žen.

⁴³ Srov. Akční výbor Rady čs. žen a Národní fronty. In *Vlasta*, 1948, č. 2, s.12.

⁴⁴ Srov. SOKAČOVÁ, L. Významné ženy a hnutí v historii feminismu. In *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2., s. 188 - 190.

německému zatčení se jí nepodařilo uniknout. V letech 1940 - 1945 byla Gestapem vězněna v německých žalářích. Zkušenosti z nacistických lágrů a s německou totalitou ji utvrdily v demokratických principech. Po osvobození díky své inteligenci, píli a obdivuhodnému řečnickému nadání se stala členkou Ústředního výboru národně socialistické strany, za ni byla zvolena poslankyní, stala se po F. Plamínkové představitelkou ženského poválečného hnutí, předsedkyní RČŽ, místopředsedkyní Svazu osvobozených politických vězňů.⁴⁵

Jako poslankyně pracovala v parlamentní komisi ustavené koncem roku 1946 pro přípravu nové ústavy, do jejíhož znění se snažila prosadit právní úpravy týkající se postavení žen. Rovnost žen a státní ochrana dětí uzákoněné Ústavou z roku 1948 jsou výsledkem týmové práce právě pod vedením Horákové, přestože byly později označovány za autorský úspěch komunismu a komunistky se při jejich četných výkladech v tisku o Horákové ani nezmínily. Horáková se též výrazně podílela na tvorbě Zákona o rodině, který byl přijat koncem roku 1949.⁴⁶

Jelikož oplývala přirozenou mravní autoritou a její osobnost byla známá i za hranicemi republiky, snažili se ji komunisté nejdříve neúspěšně získat do svých řad. Po únoru 1948 se jí začali zříkat přátelé i spolupracující organizace, v den smrti Jana Masaryka na protest proti rozpínající se komunistické moci rezignovala na svůj politický mandát, vzdala se veškerých zbývajících významných funkcí a stáhla se z veřejného života. Po četných odmítnutích při shánění zaměstnání se jí nakonec podařilo získat práci sociální referentky Ústředního národního výboru hlavního města Prahy. Zároveň prokazovala vlivnou iniciativu v domácím protikomunistickém odboji a udržovala i kontakty s národními socialisty v emigraci.⁴⁷

Přestože komunisté neměli konkrétní důvody pro zatčení Horákové, k němuž došlo 27. 9. 1949, stačilo jim pouhé podezření, že pracuje v odboji a že je ve styku

---

⁴⁵ Srov. *JUDr. Milada Horáková* [online]. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, [cit. 31.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.ustrcr.cz/cs/milada-horakova>>.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Srov. DVOŘÁKOVÁ, Z., DOLEŽAL, J. *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*, Praha: Eva a Milan Nevole, 2001. ISBN 80-2389-161-8.

s Petrem Zenklem a Annou Kvapilovou působícími v emigraci. M. Horáková byla ve vězení podrobována nevybíravým metodám vyslýchání, nucena k přiznání vykonstruované viny. Prokázala však nebyvalou statečnost a veškerému nátlaku se snažila úspěšně vzdorovat.

Režim vyvolal rozsáhlou kampaň proti obžalovaným. Celá veřejnost byla procesu vystavena a vybízena k zatracení obžalovaných „z nejtěžších zločinů proti republice, ze špionáže a velezrady.“⁴⁸ V nelítostné propagandě, na stranách tisku jsou osočováni ze „zrádných“ styků s emigranty, pro něž tato skupina údajně „pracovala, sestavovala špionážní zprávy, připravovala sabotáže a teroristické akce, shromažďovala zbraně. Jejich cílem byl zvrát u nás, návrat kapitalismu, zrušení všech socialistických vymožeností, nastolení fašismu.“⁴⁹

Je těžko uvěřitelné, že na tomto křivém osočování se podílejí i ženské aktivistky, bývalé spolupracovnice Horákové v RČŽ. Jestliže před únorem byla oblíbená, uznávaná a pojmána za téměř nezpochybnitelnou autoritu, nyní se k ní obracejí zády a podléhají nevybíravým komunistickým smyšlenkám. V tomto duchu místní odbočky Československého svazu žen rozmnožují a shánějí podpisy pod resoluce žádající co nejpřísnější potrestání obžalovaných. (Nutno ale též zmínit, že resoluce nikdy nesměřují pouze na Horákovou.) Podobně ženský tisk otiskuje mimo jiné osobní výpovědi k celé události, poplatné nesmlouvavé propagandě, z řad vyzdvihovaných dělnic-žen.

Dne 31. 5. 1950 bylo s M. Horákovou a s dalšími 12 osobnostmi⁵⁰ zahájeno soudní přelíčení. Vykonstruovaný proces, který vešel ve známost jako „proces s vedením záškodnického spiknutí Horáková a spol.“, ve sledování svého cíle, kterým bylo postrašení nekomunistických stran a protikomunistické opozice,

---

⁴⁸ Srov. Zrádci lidu. In *Vlasta*, 1950, č. 6, s. 10.

⁴⁹ Srov. tamtéž.

⁵⁰ Z celkem 13 osob tři ženy: Milada Horáková, Františka Zemínová a Antonie Kleinerová, všechny poslankyně za národní socialisty a pracovnice v ženském hnutí.

uspěl. M. Horáková patřila k oněm čtyřem, kteří byli dne 27. 6. 1950 v ranních hodinách na Pankráci popraveni.⁵¹

K popravě M. Horákové přispěly i ony ženy, pro jejichž lepší životní postavení bojovala. Profesně se zaměřovala na výkon takové práce, ve které režim ženy podporoval. Jako jedna z mála žen zastávala vysokou veřejnou funkci poslankyně.

Po její smrti bylo její dobré jméno odpovědně zapomínáno, k jeho vzpomnutí docházelo pouze se vztyčeným prstem symbolizujícím výstrahu.

M. Horákové se ukázala odvrácená strana totalitního režimu. Ženy kriminálnice, prostitutky, cikánky, manželky kulaků a živnostníků, ženy smýšlející proti nastavené ideologické linii, které nehodlaly přijmout hodnoty společnosti, byly pro režim nepohodlnými. Tyto ženy bylo možno vidět např. za okny autobusů s paradoxním označením ZÁJEZD mířících do několika ženských věznic rozestých po celé republice. Politické vězenkyně měly život nejtěžší. Bylo jich méně než politicky vězněných mužů. Vězeňští dozorcí s nimi zacházeli nejhůře. Dávali jim nejvíce najevo své opovržení. (*„Jsme nenáviděné a tisíckrát prokleté. Nenávidí nás dozorcí, protože kdyby nás nebylo, třeba by je poslali někam do městské věznice. Nenávidí nás vražednice a prostitutky, protože kdyby nás nebylo, byl by režim v lágru mírnější. Nenávidí nás ženy odsouzené za válečné zločiny, protože kdyby nás nebylo, pan prezident už by jim dávno dal amnestii. A také, ach, jak nemilé, setkat se s bývalými oběťmi v ponižující jednotě.“*)⁵²

2.3.5 Československý svaz žen

Roku 1950 byly na slučovacím sjezdu sloučeny Rada čs. žen a Živena - Slovenský svaz žen. Tímto aktem vznikl jednotný Československý svaz žen, v jehož čele stanula opět Anežka Hodinová - Spurná. Hlavním orgánem svazu byl

---

⁵¹ Srov. *JUDr. Milada Horáková* [online]. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, [cit. 31.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.ustrcr.cz/cs/milada-horakova>>.

⁵² Srov. ŠIMKOVÁ, D. *Byly jsme tam taky*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1980. ISBN neuvedeno, s. 45.

Ústřední výbor sídlící v Praze, jeho odbočky byly zakládány při jednotlivých částech měst a ve vlastních městech. Těžiště práce výrazně stálo na ideologické a ekonomické rovině. Ženy byly mobilizovány ke vstupu do průmyslu a zemědělství a k angažované a uvědomělé podpoře politiky KSČ. Ani tento svaz netrval ve své ustavující organizační podobě dlouho, k jeho přebudování přispěla rétorika A. Zápotockého, že sdružování žen je typický měšťácký přežitek.⁵³

Československý svaz žen přebudoval svoji strukturu do jednotlivých výborů na ustavujícím sjezdu konaném 5. - 7. 7. 1967, ačkoli výbory žen včetně ústředního výboru existovaly již dříve.

Při místních národních výborech se tak dle sovětského vzoru ustavovaly výbory žen, které měly být bezprostředně nápomocny národním výborům při řešení problémů spjatých se ženskou otázkou a při projednávání místních záležitostí měly zohledňovat ženské hledisko a pilně tak plnit veškerá usnesení vládnoucí strany. (Přestože byla zřetelná snaha, aby se výbory ustavily ve všech obcích při městských výborech, tak např. roku 1952 byly zvoleny jen asi v 78% ze všech obcí. Z toho mnohde se výbory ustavily pouze formálně, „jen aby byly“. Příslušnost ke straně KSČ průměrně vykazovalo 40% žen ve výborech, zbývající byly bezpartijní či členkami jiných politických stran. Při zastoupení ve výborech se dostalo největšího zohlednění dělnicím, manželkám dělníků, malým a středním zemědělkyním, členkám JZD a pracovnícím Čs. státních statků. Vyváženější zastoupení inteligence chybělo. Počet členek výboru se pohyboval od 3 - 18 dle velikosti obce. V některých částech Prahy byl výbor složen až z 26 členek.)⁵⁴ Zároveň se měly starat o výchovnou a politickou práci mezi ženami. Jako jediná ženská organizace měla vystupovat v pozici mluvčí všech žen Československa na vnitrostátní i na zahraniční scéně ve vztahu k MFDŽ.

Poslední výraznější změna organizačního uspořádání se udála roku 1969, kdy byl jako masová organizace obnoven Československý svaz žen. Ten byl organizačně přebudovaný na základě zákona o československé federaci, čímž se

---

⁵³ Srov. ŠTRABÁŇOVÁ, S. Ženy ve vědě v letech 1840 – 1989. *Věda cz.* [online], [cit. 30.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.veda.cz/article.do?articleId=22769>>.

⁵⁴ Srov. Chceme žít radostně v míru. In *Vlasta*, 1952, č. 6, s. 10.

mu dostalo národnostního charakteru formou ustavení Českého a Slovenského svazu žen⁵⁵. Podle svých stanov uznával vedoucí úlohu KSČ, ve své činnosti vycházel z jejího programu a přispíval k jeho realizaci. Nadále vystupoval jako mluvčí všech československých žen.

Aktivita socialistických žen směřující k vyřešení ženské otázky byly tedy řízeny klasickou ideologií marxismu-leninismu. Ta její řešení podmiňovala: a) ekonomickou samostatností ženy, b) společenským vlastnictvím výrobních prostředků, c) předností společenské výchovy dětí před výchovou v rodině, c) vytvořením výrobních odvětví, která zminimalizují domácí práce a v podstatě je z rodin odstraní.⁵⁶

Aby tedy žena mohla docílit skutečné rovnoprávnosti, a ne pouze té papírové dané ústavou, bylo potřebné poskytnout ženám vyšší vzdělání, které by jim zaručilo adekvátní zaměstnání, a dále vytvořit systém takových služeb, jež by ulehčily práci v domácnosti a péči o děti.

Pracovní plány Československého svazu žen se tudíž zaměřují vesměs na pět základních bodů: a) podílet se na boji o světový mír; b) budovatelská práce pro republiku, která podmiňuje udržení světového míru; c) budování a kontrola provozu sociálních zařízení; d) kulturní a výchovná práce mezi ženami, která v konečném důsledku znamenala výchovu politickou; e) organizační výstavba vlastního svazu.

Na tyto úkoly se ženské organizace při své práci nejvíce soustředily. Kromě těchto zmiňovaných úkolů organizovaly důležité oslavy roku, z nichž nejvýznamnější byl Mezinárodní den žen, pořádaly lidovýchovné kurzy pod odborným vedením, sběr bylin, odpadkových surovin apod., agitovaly ženy ke

---

⁵⁵ Po roce 1990 byl Ústřední výbor Československého svazu žen rozpuštěn, zůstala ženská organizace pokrývající území celé republiky, která se obrodila pod názvem Český svaz žen. Materiálovou základnu si ponechala a v pozměněné podobě s upuštěním od poplatnosti komunistické straně působí dodnes jako nevládní ženská organizace hájící ženská práva.

⁵⁶ Zatímco body a) až c) se podařilo za socialismu naplnit, bod d) zaostával. Pokud žena chtěla dosáhnout skutečného zrovnoprávnění, přepínala své síly a měla méně času na děti, což se projevilo na zhoršujícím se fyzickém a psychickém zdraví jak žen, tak samotných dětí.

vstupu do zaměstnání a ke vstupu do vlastního svazu žen, nejrůznějších spolků, družstev a dalších masových organizací⁵⁷.

Vypuknutí sametové revoluce v roce 1989 znamenalo zánik pro Československý svaz žen jako společenské organizace pro všechny ženy bez rozdílu profese, věku, světonázorového přesvědčení a náboženského vyznání, který působil již od roku 1950 sloučením Českého a Slovenského svazu žen.

Neblahou situaci způsobenou vnitropolitickými problémy se snažil Československý svaz žen řešit např. poskytnutím finanční částky ve výši půl miliónu korun z vlastních svazových prostředků na fond péče o zdravotně postižené děti a mládež. Ústřední vedení Československého svazu žen odstoupilo až pod tlakem silné kritiky.

Za celou svoji existenci byl svaz pomocnou rukou při uplatňování politiky komunistů. Postupně se tak odchyloval od řešení reálných problémů žen, mezi něž spadala platová a kariéerní diskriminace v práci, rozvoj služeb usnadňujících práci v domácnosti, zásobování obchodů pro odstranění nekonečných front, tíživé pracovní podmínky žen žijících na venkově, odpovídající legislativa týkající se žen, rodin a dětí, péče o matku a dítě, nedostatek volného času zaměstnaných žen.

Snaha prosadit více žen na účasti ve veřejném a politickém životě nedocílila kýžených výsledků. Ženy se domnívaly, že se jedná o nich bez nich, zároveň, pokud se chtěly určitým způsobem angažovat, musely se podvolit všude panující ideologii. Dále jim ve výraznějším veřejném angažování bránil nedostatek volného času způsobený pracovním poměrem, všemožnými zbytečnými funkcemi a formálním členstvím v nejrůznějších společenských či zájmových organizacích. Uvědomovaly si, že ve veřejném životě vlastně nelze nic ovlivnit, ani v organizaci hájící jejich zájmy, pokud je ovládána komunistkami.

---

⁵⁷ Členství nejen ve vlastním Československém svazu žen znamenalo aktivně pracovat, pomáhat budovat socialismus a společně tím posilovat světový mír a boj o jeho udržení.

2.4 Situace po roce 1989

Vliv feminismu spočíval v tom, že zásadním způsobem překonal dosavadní biologické chápání pohlaví a na jeho místo dosadil společensko-vědní koncept genderu⁵⁸. Feminismus podnítl vznik genderových studií a fakticky „zdvojit“ dosavadní vědění v mnoha disciplínách. Feminismus poskytuje jazykovou hru, ve které je možné formulovat emancipační nárok žen v nově vzniklé soustavě volného trhu a liberálního státu. Feminismus ale také narazil na vžitou zkušenost českých žen, které se v mnoha ohledech cítily kompetentnějšími členkami společnosti než západní emancipované ženy, které jim byly implicitně kladeny za vzor. Jejich nároky se musely ve srovnání s *coping* strategiemi českých žen jevit jako idealistické předpojatosti.⁵⁹

2.4.1 Historie *gender studies*

Genderová studia se v České republice zrodila až poté, co se akademická sféra po sametové revoluci zbavila svého ideologického základu. Výzkum vztahů mezi muži a ženami byl do té doby nemyslitelný: komunistická strana jej označovala za buržoazní pavědu, která se snaží rozklínit boj dělnické třídy proti třídním nepřátelům a která brání uskutečnění socialismu. V případě ekonomie a mezinárodních vztahů, které se zajímaly o „hospodářsky méně rozvinuté země“ a bývalé kolonie, znemožňoval strukturalistický přístup marxismu-leninismu zviditelnit místní projevy vícerozměrné chudoby, ústředního pojmu současných

---

⁵⁸ Srov. ŠMAUSOVÁ, G. *Proti tvrdošijné představě o ontické povaze gender a pohlaví*. Praha: Sociální studia, 7, 2002, s. 15– 27.

⁵⁹ Srov. ŠMAUSOVÁ, G. Emancipace, socialismus a feminismus. Praha: *Kontext: časopis pro gender a vědění*, 1/2006 (Příspěvek přednesený na workshopu Emancipace žen za socialismu a dnes, který se konal 6. 11. 2006 v Praze).

rozvojových studií. Komunistická ideologie také popírala zobrazení kulturních odlišností, nerelevantních pro teorii třídního boje.⁶⁰

Genderová studia v České republice vznikla roku 1998 založením Centra genderových studií na Filozofické fakultě Karlovy Univerzity v Praze. V tomto roce byly také vypsány první kurzy s genderovou tematikou na FSS MU v Brně. Už na začátku devadesátých let ale založila nadaci Gender Studies socioložka a signatářka Charty 77 Jiřina Šiklová, a právě ona byla jednou ze zakládajících těchto studií na Karlově univerzitě. V roce 2003 byla velká část výuky převedena na Fakultu humanitních studií UK, kde byla zároveň jako první ustanovena v roce 2004 Katedra genderových studií. Také v Brně se rozvíjela genderová studia. Na FSS MU vzniklo Gender centrum a genderová knihovna, ale genderová studia patřila pod Katedru sociologie. V současné době katedry v Brně i Praze organizují četné výzkumy, semináře, *workshopy*, konference, publikují literaturu a překládají.

Kromě brněnské a pražské univerzity se genderovými studii zabývají také jiné české univerzity například Ostravská univerzita v Ostravě, Západočeská univerzita v Plzni nebo Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích a mimo jiné různé neziskové organizace jako Gender Studies o.p.s., NESEHNUTÍ Brno, aj.

Po roce 1989 začala vznikat také celá řada ženských organizací, které se zabývají otázkou feminismu, gender i přímou pomocí a podporou ženám.

---

⁶⁰ Srov. HORKÝ, O. Gender a rozvoj: co nás spojuje a rozděluje. In *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. roč. 9, č.2/2008 [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR [cit. 30.5.2009]. Dostupné na WWW: < http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2009012404#_ftn3>. ISSN 1213 – 0028.

2.4.2 Osobnosti českého feminismu po roce 1989

PhDr. Jiřina Šiklová, CSc.

Česká socioložka a publicistka. Byla dcerou lékaře a sociálního demokrata, matka byla učitelka. Vystudovala historii a filosofii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (studium ukončila v 1958).⁶¹

Spoluzakládala katedru sociologie FF UK, kde se zabývala problematikou mládeže a studentského hnutí. V řadách KSČ působila od roku 1956, v šedesátých letech byla funkcionářkou KSČ na FF UK a vedoucí stranické skupiny. V roce 1969 stranu opustila. Poté pracovala jako uklízečka a sociální pracovnice na geriatrickém oddělení Thomayerovy nemocnice v Praze, kde se podílela na výzkumu, avšak bez možnosti publikovat. Od 70. let spolupracovala s Petrem Pithartem na distribuci zahraničních i exilových knih do tehdejšího Československa, podepsala Chartu 77.

Jiřina Šiklová byla v normalizačních letech perzekvována a od května 1981 vězněna za pašování literatury (byla obviněna z podvracení republiky ve skupině ve spojení se zahraničím), tento proces byl zastaven až z podnětu Václava Havla v prosinci 1989. Spolupracovala také s Dokumentačním střediskem československé nezávislé kultury v Scheinfeldu (SRN), kde na zámku Schwarzenberg shromažďoval Vilém Prečan veškerou exilovou a samizdatovou literaturu.

Po změně režimu v roce 1989 byla pozvána opět přednášet sociologii, iniciovala založení katedry sociální práce (nikoli aplikované sociologie) na FF UK v Praze, kterou do roku 2000 vedla. Založila také Centrum a knihovnu Gender Studies v Praze (která se později rozrostla na obecně prospěšnou společnost s mnohem širším záběrem).⁶²

---

⁶¹ Srov. CHŘIBKOVÁ, M. a kol. *Nové čtení světa, Feminismus devadesátých let českýma očima*. Praha: Marie Chřibková, 1999. ISBN 80-902443-6-X, s. 86.

⁶² Srov. *Gender Studies o.p.s.* [online]. Praha: Gender Studies. Dostupné na WWW: <<http://genderstudies.cz/gender-studies/historie.shtml?x=237047>>.

Je členkou správních rad několika nadací (Nadace rozvoje občanské společnosti, Vize 97, Nadace Charty 77-Konto Bariéry, Nadace VIA), členkou redakčních rad zahraničních i domácích odborných časopisů (např. Listy, European Journal of Social Work, East Central Europe, Social Research).

V roce 1995 získala ocenění Žena Evropy za svůj přínos integraci Evropy. V roce 1999 jí prezident Václav Havel udělil Medaili za zásluhy I. stupně. V únoru 2000 získala medaili Alice Masarykové za zásluhy o rozvoj sociální práce v ČR.⁶³

Mirek Vodrážka

Průkopník českého feminismu Mirek Vodrážka (1954) působil v 80. letech (a na počátku 90. let) v okruhu undergroundového časopisu Vokno, byl spoluorganizátorem bytových seminářů Egona Bondyho, Milana Balabána a Milana Machovce. Od 90. let jako jeden z mála hovoří o feminismu a bezprostředně reaguje na stav "ženské otázky" u nás. Jeho pětisetstránkový esej Chaokracie (Olomouc 1997) je zásadní kritikou uspořádání světa, jemuž sociálně, politicky a jinak vládou muži. O dva roky později vychází jeho Esej o politickém harémismu (Brno 1999), v němž se autor zamýšlí nad absencí ženské otázky v naší společnosti jako nad jedním z důsledků polistopadového politického selhání intelektuálů.

Dále je autorem knihy rozhovorů s předními političkami *Feministické rozhovory o "tajných službách"* (1996), spoluautorem knihy *S Ferlinghettim v Praze* (1999) a mnoha studií, článků, přednášek. K vydání připravil sborníky *Politika s ženami, či bez žen?* (1996) nebo *Žena a muž v Médiiích* (1998), organizoval řadu seminářů a diskusí o feminismu. Vodrážka je činný i na uměleckém poli, příležitostně přispívá do řady periodik (píše a koncertně vystupuje rovněž pod jménem Mirka Vodrážková): stál u zrodu feministických

---

⁶³ Srov. CHŘIBKOVÁ, M. a kol. *Nové čtení světa, Feminismus devadesátých let českýma očima*. Praha: Marie Chřibková, 1999. ISBN 80-902443-6-X, s. 86.

hudebních projektů, složil filmovou hudbu a hrál v experimentálním snímku Putování malíře Guttmana (ČT 1999), účinkoval v celovečerní dokumentární filmové eseji Proroci a básníci (2000) režiséra Ivana Vojnára a vystupoval v mnoha českých televizních dokumentech o feminizmu a genderových otázkách - Feminismus po česku a O čem sní muži (dokumenty O. Sommerové 1993, 1999), Poutníci chaosem (dokument M. Štolla, 1995), Artefakta (1999).

V roce 1999 byl Mirek Vodrážka na základě rozhodnutí Rady vlády České republiky pro lidská práva jmenován členem její odborné sekce pro rovné příležitosti mužů a žen. Na jaře roku 2001 mu byl udělen čestný titul Trans Přítel 2000 za myšlenkový přínos a podporu hnutí transsexuálů.⁶⁴

Šárka Gjuričová

Profesí klinická psycholožka; působí jako rodinná terapeutka centra rodinné terapie při dětské psychiatrické klinice v Motole. Od roku 1996 vede program Institutu rodinné terapie Praha, o.s. , který nabízí mezioborové postgraduální vzdělávání v systemické terapii s důsledně genderově senzitivním přístupem. V letech 1996-2004 působila jako česká zástupkyně rodinné terapie v rámci tvořících se evropských struktur EFTA. Byla spoluzakladatelkou Nadace Gender Studies a členkou nadační rady Gender Studies až do její transformace. Od počátku se podílela na akademických projektech vzdělávání v oboru gender studies, přednášela na FF UK v Praze, Brně, Olomouci a v Plzni a spolupracovala na projektu Paměť žen. Od roku 1993 zajišťovala kontinuálně výběrovou přednášku s genderovou tematikou pro katedru psychologie FF UK v Praze, později ve spolupráci s katedrou sociální práce. V současné době nabízí dvousemestrální kurz Gender a psychologie, který podporuje FHS a který je určen i zájemcům z dalších oborů. Publikuje v odborných a populárně-odborných časopisech u nás i v zahraničí. Aktivně se zúčastňuje mezinárodních kongresů

---

⁶⁴ Srov. CHŘIBKOVÁ, M. a kol. *Nové čtení světa, Feminismus devadesátých let českýma očima*. Praha: Marie Chříbková, 1999. ISBN 80-902443-6-X, s. 74.

rodinné terapie. Je spoluautorkou knihy Vidět věci jinak (SLON 1998) a Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy (Grada 2003).⁶⁵

Jana Hradilková

Spoluzakladatelka původního Curriculum Centra pro gender studies a poté Nadace Gender Studies; nejprve jako dobrovolná pracovnice, poté zaměstnankyně, která se podstatně podílela na rozvoji jejich mnohostranné činnosti a zvláště na profesionalizaci Nadace. V Gender studies byla dále postupně členkou Nadační rady GS, správní rady GS a posléze ředitelkou. Osm let pracovala jako vedoucí programu Ashoka - Innovators for Public v České a posléze i Slovenské republice. Je autorkou řady studií a článků zabývajících se problematikou gender v českých i zahraničních periodících, účastnicí mezinárodních konferencí s danou tematikou. Zároveň je bohemistkou zabývající se rovněž odkazem Elišky Krásnohorské a Karoliny Světlé.

Iniciátorka otevřeného společenství sdruženého pod názvem Výbor SOS Čečensko, spoluzakladatelka občanského sdružení Berkat (www.berkat.cz), které se zabývá individuální pomocí obětem válečných konfliktů v Čečensku a Afghánistánu, podporou komunitní práce tamtéž a přátelskou pomocí běženeckými rodinám v ČR. Nositelka ceny Irene Prix z r. 2004.⁶⁶

Pavla Jonssonová

Vzděláním amerikanistka a překladatelka; v roce 1993 založila na Pedagogické fakultě UK genderový literární kurz. Působila v ženských kapelách Dybbuk (kytara) a Zuby nehty (basová kytara), se kterými natočila celkem 7 CD a film pro TV. Členka Nadační rady GS. V letech 1996-1997 byla členkou Mezuregionálního genderového semináře (Středoevropská univerzita, Budapešť). Autorka esejů, poezie a odborných statí, přednášející. V roce 1998 získala Fulbrightovo

---

⁶⁵ Srov. *Gender Studies o.p.s.* [online]. Praha: Gender Studies. Dostupné na WWW: <<http://genderstudies.cz/gender-studies/historie.shtml?x=237047>>.

⁶⁶ Srov. tamtéž.

stipendium na výzkum textů žen v rocku jako nového žánru. Překladatelka - mj. knihy Germaine Greer: Eunuška (2000).

S Mirkem Vodrážkou a dalšími přáteli sestavila feministickou mediální skupinu Meluzína, která občas ožívá. V současné době učí genderové kurzy na Anglo-American College v Praze a Collegium Hieronymi Pragensis a kurzy alternativní české kultury na FF UK. Vystupuje v příležitostných formacích Mimoszemšťanky, Paní Pavlová Band, Veverka a Sova, MC Pavie.⁶⁷

Anna Kovaříková

Ekonomka se zaměřením na teorii financí. Pracovala nejen ve svém oboru, ale prosadila se i jako publicistka v ekonomickém tisku, moderátorka ekonomicky zaměřených pořadů v rozhlase a autorka časopisecky publikovaných povídek. V současnosti pracuje jako specialista v oboru komunikací a public relations. Byla spoluzakladatelkou organizace Nová Humanita, dlouholetou členkou Nadační rady GS; v současnosti je členkou nové dozorčí rady, zajímá se o uplatnění žen ve společnosti, zejména v profesní oblasti.⁶⁸

Libora Indruchová, Oates-Indruchová

V letech 1994-1995 koordinátorka Nadace Gender Studies, poté členka Nadační rady GS. Od roku 1995 přednáší na Katedře anglistiky a amerikanistiky Fakulty humanitních studií Univerzity Pardubice (dříve anglické oddělení Ústavu cizích jazyků a humanitních věd). Od roku 2004 je odbornou asistentkou v oboru Genderových studií katedry sociologie Masarykovy univerzity v Brně. PhD. získala na Lancasterské univerzitě ve Velké Británii v oboru anglická literatura a literární teorie. Je autorkou časopisecky publikovaných statí, monografie *Discourses of Gender in Pre- and Post-1989 Czech Culture* (2002) a editorkou překladového sborníku *Dívčí válka s ideologií: klasické texty angloamerického feministického myšlení* (1998). Dříve působila jako překladatelka z angličtiny

---

⁶⁷ Srov. *Gender Studies o.p.s.* [online]. Praha: Gender Studies. Dostupné na WWW: <<http://genderstudies.cz/gender-studies/historie.shtml?x=237047>>.

⁶⁸ Srov. tamtéž.

(mj. Kabelky plné peněz: Financování ženských projektů; Management nevládních ženských organizací, oba 1996). Její minulý život v nedávné době odhalilo nakladatelství Karolinum, které (za vůdčího spoluautorství Andrey Koudelkové) vydalo její dřívější práci Česko anglický-anglicko český slovník atletiky (2005).⁶⁹

Marie Koudelková

Vystudovala na Filozofické fakultě UK obor sociální práce (1990-1995). Při studiu se seznámila s Jiřinou Šiklovou a jejím prostřednictvím s oborem gender studies, který v té době začal pronikat do České republiky. Účastnila se jedněch z prvních oborových přednášek, jednak přednášek Jiřiny Šiklové a dalších českých odbornic a jednak také přednášek náhodných zahraničních návštěvníků a návštěvnic, kteří v devadesátých letech zavítali do Prahy.

Od roku 1992 se věnovala práci ve vznikající organizaci *Gender Studies*, tenkrát v bytě Jiřiny Šiklové. Koordinovala cyklus přednášek "Sociální problémy z aspektu gender", který pořádala Nadace *Gender Studies* a probíhal na řadě univerzit v České republice.

Několik let "sbírá" údaje o studentských pracích (bakalářských, diplomových, dizertačních atd.), především z FF UK, FSV UK, FHS UK a z filozofických a pedagogických fakult v České republice pro on-line databázi údajů o studentských pracích s genderovou tematikou. Byla dlouholetou členkou Nadační rady *Gender Studies*.⁷⁰

Eva Věšínová-Kalivodová

Anglistka a bohemistka, působí jako odborná asistentka v Ústavu translatologie Filozofické fakulty UK Praha. Překladatelka (E. Jongová: Strach vzlétnout, 1994; Strach z padesátky, 2001), editorka dvojjazyčného časopisu

---

⁶⁹ Srov. *Gender Studies o.p.s.* [online]. Praha: Gender Studies. Dostupné na WWW: <<http://genderstudies.cz/gender-studies/historie.shtml?x=237047>>.

⁷⁰ Srov. tamtéž.

Jedním okem - One Eye Open (1994-2002). Podílela se na přípravě jedné z prvních českých publikací na téma feminizmu - monotematického čísla časopisu *Iniciály* (1992). Příležitostně přednášela na amerických univerzitách (1994 a 1997), přednáší na mezinárodních konferencích. Je autorkou českých i anglických odborných statí a popularizačních článků používajících gender v interpretaci literární historie, překladu a dějin překládání, a ve společenských a kulturních analýzách. Byla členkou Nadační rady GS (od roku 1995). S Jiřinou Šiklovou a s pomocí Nadace GS a grantu americké Fordovy nadace spoluzaložila první akademické pracoviště pro genderová studia v ČR - Centrum studií rodu: gender studies na FF UK (název od roku 2002 dodnes: Centrum genderových studií FF UK); v letech 1998 - 2002 působila jako jeho vedoucí. V současnosti je spoluřešitelkou části Výzkumného záměru FF UK na léta 2005-2009 (VZ-MŠMT 0021620824) nazvané "Významotvornost rodových diferencí v moderním světě". Odborná témata této části VZ FF UK představují v současné době hlavní zaměření práce Centra genderových studií FF UK. Je členkou mezinárodní redakční rady časopisu *European Journal of Women's Studies*. Zde usiluje o prosazování českých odborných příspěvků v oblasti genderových studií (v angličtině), recenzí na české i zahraniční publikace nebo jen oznámení titulu v této oblasti, které by mohly být v tomto časopise publikovány.⁷¹

Jak je patrné, řada žen (i mužů) se po roce 1989 (i před ním) aktivně zapojila do feministického hnutí a zároveň je patrná jejich snaha nejen o propagaci a prosazování požadavků feminizmu, ale i o vědecké postupy a přístupy k řešení otázek vztahů mezi ženami, muži a společností.

Jak velký vliv feministická hnutí mají je patrné nejen v tom, že na některých univerzitách vznikly katedry generových studií, ale i například ve vzniku pracovních míst na některých úřadech, ale i ministerstvech. Mám na mysli místa,

---

⁷¹ Srov. *Gender Studies o.p.s.* [online]. Praha: Gender Studies. Dostupné na WWW: <<http://genderstudies.cz/gender-studies/historie.shtml?x=237047>>.

která vznikla na popud *gender studies* a která mají zajistit dodržování kvót, možnost rovných příležitostí i dohled nad gendrově rovným přerozdělováním financí.

3. Sociálně etické aspekty feminismu

3.1 Sociální etika

Sociální etika pracuje s morálním hodnocením sociální skutečnosti⁷², zkoumá otázku, zda jsou dané institucionální útvary spravedlivé. Na základě kritérií tedy sociální etika posuzuje vztahy, struktury, systémy pravidel, řády atd. z hlediska jejich spravedlnosti. Snaží se institucionální útvary posoudit a je-li to třeba, dát návrh na jejich zlepšení. Ani vznik ani změna těchto útvarů však nemůže být vztahována k odpovědnosti jedince.⁷³

Aby mohl člověk zdárně rozvíjet svou individualitu, potřebuje k tomu druhé. Je odkázán na pomoc a prostředky, které dostává od společnosti, v němž žije. Pokrok lidské osoby je podmíněn růstem společnosti a naopak. Člověk jako kulturní bytost může v mezilidském setkání dávat i přijímat. Sociální založení a tíhnutí člověka ke společnosti se ukazuje v tělesné přirozenosti člověka a v sociálních ctnostech. Z toho vyplývá pro člověka otázka po smyslu a hodnotě, která vyžaduje společné normy sociálního chování jednotlivců. Řád mravního chování se vztahuje jak na individuální, tak na sociální život a obě tyto oblasti se řídí osobním svědomím.⁷⁴

Z pohledu sociální etiky můžeme tedy zkoumat oprávněnost nebo neoprávněnost požadavků některých ženských hnutí, která podle svých slov hovoří za „utlačované“ ženy. Na tomto místě si můžeme položit několik otázek, které se úvahami a kritikami feminismu prolínají: Lze na základě prosazování práv jedné skupiny potlačovat práva skupiny jiné? Do jaké míry lze toto činit, aby to bylo spravedlivé? Jak velká musí být skupina, aby měla právo prosazovat se na

---

⁷² Sociální skutečnosti jsou sociální útvary (pravidla, struktury, mravy, řád atd.), do kterých se zpevnily interakce (vzájemná působení).

⁷³ Srov. ANZENBACHER, A. *Křesťanská sociální etika. Úvod a principy..* Brno: CDK, 2004. ISBN 80-7325-030-6, s. 12.

⁷⁴ Srov. MARTINEK, C. *Cesta k solidaritě.* Svitavy: Trinitas, 1998. ISBN 80-86036-07-3, s. 43-44.

úkor menších skupin či jednotlivců? A zásadní otázka: Kdo má právo hovořit za skupinu a artikulovat její názory a požadavky?

Ačkoliv je zcela jistě možné feministickým – genderově diverzifikovaným – způsobem nahlížet jakoukoliv myslitelnou sféru lidského světa, věnuje se feminismus zejména následujícím oblastem: soustřeďuje se na některé oblasti mimo feminismus a samozřejmě i na feminismus samotný.

Feminismus je možné chápat jako metodu, která na základě rozlišování dvou rodů (nebo pohlaví) nějak interpretuje skutečnost (tzv. třetí vlna feminismu ovšem problematiku dvou rodů natolik rozvolnila, že je možné ho chápat jako metodu, která interpretuje skutečnost pouze obecně genderově, nebo chce naopak genderové interpretaci skutečnosti bránit).

Feministky a feministé se zabývají postavením mužů a žen ve společnosti obecně a právním uspořádáním těchto vztahů, dále lidskými právy a rasismem. Z dalších témat jsou to – rodina, práce, já⁷⁵, společenské třídy/vrstvy, tělo a tělesnost, sexualita, různé způsoby znevýhodnění, věda, globalizace a populární kultura.⁷⁶

Jiný pohled na celou problematiku ovšem ukazuje, že existují témata společná všemu zkoumání; jakési stále přítomné jevy, možná se dá říci až neanalyzované konstanty – těmi jsou jednotlivé přítomné (normující) pojmy – jako např. rovnost/ne-rovnost, diskriminace apod. a samozřejmě je průřezem všech témat využívána metoda genderově zabarveného posuzování (ať už pozitivního či odmítajícího).

Jednou z hlavních náplní činnosti ženských organizací je dosažení rovnosti. Rovnosti ve vztazích, v rodině (při dělbě práce a péči o děti), rovné přístupy k pracovním příležitostem, rovné zacházení a ohodnocení v zaměstnání.

---

⁷⁵ Angl. *Self*.

⁷⁶ Srov. HASLANGER, S., TUANA, N. Topics in Feminism. In *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online], [cit. 31.5.2009], poslední úpravy 15. 3. 2004. Dostupné na WWW: <<http://plato.stanford.edu/entries/feminism-topics/>>.

3.2 Rovnost

Pojem rovnosti je jedním z nejčastěji používaných pojmů, který je v popředí feministických zájmů. Pojem „rovnosti“ prostupuje různými oblastmi lidského přístupu ke světu; objevuje se v každodenním životě, ve vědě a filozofii. „Rovnost“ jako by se objevovala i v základu jiných pojmů – např. rovnoprávnosti, rovnocennosti, spravedlnosti, apod., a rozhodně se nejedná pouze o pojmy filozofické.

„Rovnost, jeden z hlavních ideálů spravedlnosti, spolu se svobodou a solidaritou stěžejní demokratický požadavek. Ve vztahu k základním právům a svobodám je v ČR rovnost jako ústřední kategorie demokratického právního státu garantována Listinou. Zaručuje se rovnost základních práv a svobod všech lidí bez rozdílu, zaručuje se jejich univerzálnost, a tím obecný zákaz jakékoliv diskriminace či zvýhodňování některých skupin, založený na rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického a jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Rovnost je též vyjádřena v zákazu diskriminace, obsaženém v mezinárodních smlouvách o lidských právech a základních svobodách, a specifikována ve speciálních mezinárodních smlouvách, které se týkají odstranění různých forem diskriminace – rasové, diskriminace žen, zákazu apartheidu, zákazu diskriminace v zaměstnání (povolání) apod. Zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují dané podmínky. Princip rovnosti v právech a svobodách jako nadústavní princip je interpretačním pravidlem výkladu ústavního (i celého právního) řádu.“⁷⁷

Podle Aristotela (*Etika Nikomachova*) lze rovnost chápat dvojím způsobem. Jednou jako rovnovážnost, tedy respektování daného pokojného stavu a jednou jako rovnost rozdělování. Při rovnosti rozdělování není nespravedlivé, dostane-li

---

⁷⁷ Srov. HŘEBEJK, J., heslo „Rovnost“. In: Hendrych, D. a kol. *Právnícký slovník*. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-740-5.

jeden víc než druhý, ale nesmí být rozdělováno podle různého měřítka, tj. nikdo nesmí být privilegován ani diskriminován.

3.3 Pohlavní rovnost

Moderní feministické hnutí vneslo do politické diskuse termín „pohlavní rovnost“. Obecně je pohlavní rovnost definována jako rovnost v právech, povinnostech a příležitostech žen a mužů, dívek a chlapců.

Do konce sedmdesátých let dosáhly stavu úplné rovnosti žen a mužů před zákonem všechny evropské demokratické státy.⁷⁸ Ve všech státech Evropy mají tedy muži a ženy před zákonem rovné postavení a odlišnosti, které se výjimečně vyskytují, jsou dány tím, co odpovídá lidské přirozenosti. Především biologické odlišnosti jsou respektovány a je k nim přihlíženo. Jako příklad můžeme uvést nižší fyzické nároky na ženy v zaměstnání, což vyplývá z jejich slabší konstituce nebo nepovolávání žen do armády.⁷⁹

Významnost pojmu „rovnost pohlaví“ pro současnou politiku ukazuje např. založení Evropského institutu pro pohlavní rovnost.

"Akční plán" definuje šest prioritních oblastí činnosti EU pro dosažení "pohlavní rovnosti":

1. stejná ekonomická nezávislost pro ženy a muže,
2. sladění soukromého a profesního života,
3. stejné zastoupení v rozhodovacích procesech,
4. odstraňování forem násilí založeného na pohlaví,
5. odstraňování stereotypů v oblasti pohlaví,

---

⁷⁸ Posledním krokem bylo uzákonění volebního práva pro ženy ve Švýcarsku v roce 1971.

⁷⁹ Srov. FAJMON, H. Slovníček evropských levicových pojmů: Pohlavní rovnost. In *Revue politika*, 19.3.2007 [online], [cit. 8.6.2009]. Dostupné na WWW: <<http://fajmon.eu/cze/stranka.php?ID=499>>.

6. podpora rovného postavení žen a mužů v zahraniční a rozvojové politice. Evropská unie si v rámci tohoto plánu mj. stanovila cíl dosáhnout v roce 2010 míry zaměstnanosti žen ve výši 60 %. (Nyní je to zhruba 55 %.)⁸⁰

Můžeme souhlasit s tím, že všechny tyto oblasti jsou pozitivní. Problematičtěji a kontroverzněji již mohou působit prostředky, jakými bude naplnění těchto oblastí dosahováno, ať už je to regulace⁸¹, zavádění kvót, *gender mainstreaming*⁸² či *gender budgeting*⁸³

Politika pohlavní rovnosti je v rozporu s individuální svobodou. Kolektivně pojatá práva žen a mužů nesmí být nikdy nadřazována základním individuálním právům. Způsoby prosazování pohlavní rovnosti jsou omezením svobody jedince a vedou k zaostávání a průměrnosti.⁸⁴

3.4 Diskriminace

Pojem „diskriminace“, další slovo často se opakující v terminologii feministického hnutí, pochází z latinského slova "discriminare", které můžeme do češtiny přeložit jako „rozlišování“. Diskriminace jako taková tedy znamená rozlišovat, či rozpoznat rozdíl. Tento termín, jak z vysvětlení vyplývá, není nijak pozitivně, ani negativně zabarven.

---

⁸⁰ Srov. FAJMON, H. Slovníček evropských levicových pojmů: Pohlavní rovnost. In *Revue politika*, 19.3.2007 [online], [cit. 31.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://fajmon.eu/cze/stranka.php?ID=499>>.

⁸¹ Srov. LOUŽEK, M. Agenda rovnosti žen a mužů v EU. In *Rodinná politika a agenda rovnosti žen a mužů*. Praha: Občanský institut, 2008. ISBN 978-80.86972-27-5, s. 32.

⁸² V české praxi se vykládá jako "Systematické prosazování priorit a potřeb žen a mužů ve všech druzích politik a opatření s cílem dosáhnout rovnosti žen a mužů. *Gender mainstreaming* je metodou, která má uplatnění zejména ve státní správě a samosprávě. Jeho podstata spočívá v tom, že před přijetím jakéhokoli rozhodnutí je provedeno vyhodnocení jeho dopadu na muže a ženy."

⁸³ "Pohlavní rozpočtování". Zde má jít o zavedení předběžného posuzování jakéhokoli veřejného výdaje z hlediska dosahování cíle "pohlavní rovnosti".

⁸⁴ Srov. LOUŽEK, M. Agenda rovnosti žen a mužů v EU. In *Rodinná politika a agenda rovnosti žen a mužů*. Praha: Občanský institut, 2008. ISBN 978-80.86972-27-5, s. 37.

Diskriminace je přitom proces, který činí člověk prakticky každý okamžik ve svém životě. Rozlišování rozdílů mezi věcmi, osobami, kategoriemi a jevy je jednoduše všudypřítomné – a přirozené. Otázkou je stanovení hranice, která rozlišuje neutrální (a legitimní) diskriminaci od té nelegitimní. Do konfliktu se dostává svoboda volby s rovností.

Podle feministek a feministů k diskriminaci dochází ve veřejném i soukromém životě žen a tato diskriminace vede k jejich horšímu postavení.

V České republice se však práva žen a mužů vyrovnala již po první světové válce, při vzniku republiky. V našem právním řádu však současně přežívají zásady, které bychom také mohli nazývat diskriminací. Jde o to, že muži a ženy si v přístupu k různým sociálním požitkům rovni nejsou. Příkladem může být systém zvýhodnění v rámci důchodového systému nebo, poměrně nedávno zrušená, branná povinnost vztahující se jen na muže.⁸⁵

3.4.1 Antidiskriminační zákon

Zákon má pomoci zajistit rovný přístup ke vzdělání, práci, zdravotnické péči či sociálním výhodám bez ohledu na věk, rasu, národnost, sexuální orientaci, zdravotní postižení, pohlaví, náboženství a světový názor.

Některé neziskové organizace iniciovaly v říjnu roku 2008 výzvu poslankyním a poslancům k podpoře antidiskriminačního zákona. V šesti bodech zde odůvodňovaly, proč Česká republika zmíněný zákon potřebuje.

1. Přijetí antidiskriminačního zákona je jasným signálem do společnosti, že se Česká republika nejen otevřeně hlásí k ideám rovnosti a nediskriminace, ale že zároveň usiluje o skutečné naplňování těchto ideálů v každodenním životě, a že

---

⁸⁵ Srov. FAJMON, H. Slovníček evropských levicových pojmů: Pohlavní rovnost. In *Revue politika*, 19.3.2007 [online], [cit. 31.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://fajmon.eu/cze/stranka.php?ID=499>>.

diskriminační jednání je netolerovatelné. Bude tedy měnit společenské klima pozitivním směrem.⁸⁶

2. Antidiskriminační zákon **přesně vymezí, v jakých situacích, komu a jakým způsobem bude ochrana před diskriminací poskytována.**

Antidiskriminační zákon zakáže diskriminaci z důvodu pohlaví, věku, zdravotního postižení, rasy, etnického původu, národnosti, sexuální orientace, náboženského vyznání či víry a světového názoru. Diskriminace bude zakázána v zaměstnání, v přístupu k zaměstnání, v přístupu ke vzdělávání, v přístupu ke zdravotní péči, při přiznání a poskytování sociálních výhod a při poskytování zboží a služeb, včetně bydlení.

3. Antidiskriminační zákon **dá obětem diskriminace do rukou účinné nástroje, jak se diskriminačnímu jednání bránit.**

Oběti diskriminace se u soudu budou moci domáhat upuštění od diskriminace, odstranění následků diskriminace, přiměřeného zadostiučinění (např. omluva), případně náhrady nemajetkové újmy v penězích (tzv. odškodné).

4. Antidiskriminační zákon **přesně vymezí a definuje právní pojmy spojené s diskriminací, především definuje co je to diskriminace.** V současné době se nezřídka jako diskriminační označuje každé nespravedlivé jednání, které sice nezákonné může být, ale s diskriminací nemá nic společného. Toto nadužívání pojmu diskriminace pak vede k tomu, že závažnost a důležitost tohoto problému se ve společnosti snižuje a tím se zhoršuje postavení skutečných obětí diskriminačního jednání.

5. Bude vytvořen **antidiskriminační orgán**, kterým se stane Veřejný ochránce práv; ten se bude rovností a antidiskriminací systematicky zabývat, a na něj se budou moci oběti diskriminace obracet s žádostí o pomoc.

---

⁸⁶ Srov. ŠTĚPÁNKOVÁ, M. Potřebujeme antidiskriminační zákon! [online], vydáno 8.10.2008, [cit. 31.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/veronika-vendlova.php?itemid=4771>>.

6. Antidiskriminační zákon podpoří také všechny, kdo se chtějí zařadit do společnosti, ale předsudky a stereotypní myšlení jim v tom často brání a vyřazují je na okraj společnosti.⁸⁷

Je však v ČR takovýto zákon potřebný? Již jeho návrh je pro laika nesrozumitelný, dalším problémem je absence sankcí (najdeme zde jen nejednoznačné informace - „...ten, kdo byl tímto /diskriminačním/ jednáním dotčen, má právo se u soudu zejména domáhat, aby bylo upuštěno od diskriminace, aby byly odstraněny následky diskriminačního zásahu a aby mu bylo dáno přiměřené zadostiučinění“)⁸⁸.

Nepotřebnost normy však pramení ze závažnějších postřehů. Stačí se jen podívat do Zákoníku práce, kde zjistíme, že tamější ustanovení jsou prakticky identická s tím, co navrhuje zákon proti diskriminaci (včetně definic přímé či nepřímé diskriminace). Řešením je tak spíše novelizace již stávajících norem, než přijímání nového předpisu, který řadu ustanovení dubluje. Návrh rovněž zcela proti základní principům civilizovaných právních systémů zavádí tzv. presumpci viny. To bylo také jedním z důvodů proč prezident ČR V.Klaus zákon vetoval (důkazní břemeno má napříště spočinout na podezřelém, nikoli podezřívajícím).

Obecný zákaz diskriminace stanovuje také Listina základních práv a svobod. Ta ve svém článku 3 říká, že "základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, rodu, nebo sociálního postavení". To je dostatečná úprava zabraňující nerovnému zacházení.

Velmi diskutabilní je také vytvoření dalšího úřadu, který se ochranou před diskriminací bude zabývat. Půjde opět o velké rozšíření úřednického aparátu.

---

⁸⁷ Srov. ŠTĚPÁNKOVÁ, M. Potřebujeme antidiskriminační zákon! [online], vydáno 8.10.2008, [cit. 31.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/veronika-vendlova.php?itemid=4771>>.

⁸⁸ Druhá hlava v § 10 bod 1)

3.5 Sociálně etické aspekty feminismu

Jak je patrné, feminismus je produktem bílých, vzdělaných, většinou amerických žen vyšších středních vrstev. Jejich pojem rovnosti má samozřejmě na mysli rovnost mezi mužským a ženským genderem. Jen přetrvávající senzibilita pro sociální nerovnost umožňuje rozeznat, že se tato rovnost vždy vztahuje jen na muže a ženy ze stejné společenské vrstvy.

Ženy a muži mají mít rovné postavení *ceteris paribus*, tedy při jinak stejných podmínkách. Ještě konkrétněji, ženy středních vrstev bojují o úplné vyrovnání statusu s muži středních vrstev. O rovnoprávnost dělnických žen s dělnickými muži se příliš nezajímají. Ve Spojených státech na toto úskalí feministického snažení upozornily především ženy jiné barvy kůže nebo neamerického původu. Feministická teorie není úplná, dokud nevysvětlí i pozice černých, chudých žen. Odmítnutí hegemonie bílých žen ale vedla k diverzifikaci hnutí takovým způsobem, že se „jiné“ ženy octly mimo hlavní proud privilegovaného feminismu.⁸⁹

V Čechách se diverzifikace hnutí zatím zaměřuje hlavně na kulturní rozdílnosti⁹⁰, které nechávají stranou sociální problémy. V podmínkách liberálního státu se ideologie zásadní rovnosti všech lidí redukuje na ideologii rovnosti přístupů či šancí, za kterými se skrývá akceptace faktu, že kdo nemá šanci danou původem, má velmi ztížený i přístup k šancím.

Prosazování vlastních skupinových zájmů sociálně a kulturně privilegovaných žen je v liberalismu sice legitimním cílem, ale pokud by se přerozdělování mělo dít na úkor ne jen mužů z vlastní vrstvy, ale na úkor jiných sociálních skupin, jednalo by se o prohlubování celkové nerovnosti. Rovnost je, stejně jako svoboda, nedělitelná, i nárok žen středních vrstev na rovnost se ve skutečnosti dovolává

---

⁸⁹ Srov. SOKOLOVÁ, V. Současné trendy feministického myšlení. In *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2, s. 199.

⁹⁰ Srov. HAŠKOVÁ, H., KŘÍŽKOVÁ, A., LINKOVÁ, (eds.). *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. ISBN 80-7330-087-7, s. 36.

univerzálních hodnot. Připomeňme si, že socialismus byl jen jednou z ideologií sociální rovnosti.

Místo kolektivistické ideologie socialismu se snahy o vyrovnání rozdílů mezi lidmi dnes formulují v myšlenkových proudech, které navazují na humanismus ve vztahu ke každému člověku – ať máme na mysli deklaraci o lidských právech, správněji právech každého člověka, Honnethovo zdůraznění uznání, Baumanův odkaz k Levinasovi ad. Jen české feministky samy mohou rozhodnout, k jakému proudu se připojí, zda k tomu, který tendenčně exkluduje, nebo k tomu, jehož cílem zůstává univerzální inkluze lidstva.⁹¹

První vlna feminismu si kladla za cíl zrovnoprávnění ženy před zákonem v oblasti práv politických, občanských a lidských. Hlavní důraz byl kladen na získání volebního práva na rovný přístup žen ke vzdělání.⁹² Šlo tedy o boj o všeobecné uznání lidské důstojnosti člověka, svobodu a osvobození a větší spravedlnost. Tato první vlny je tedy značně odlišná od dalších tím, že jde zejména o důsledné naplňování rovnosti před zákonem.

Jak již bylo řečeno, existuje celá řada feministických směrů, které mají společné snad jen to, že se nějakým způsobem snaží o emancipaci žen z patriarchální nadvlády. Problémem je však určit jak se tato nadvláda projevuje (a zda to vůbec je nadvláda), kdo má být emancipován (a zda o to vůbec stojí), jaký má být cílový stav.

Původní záměry a cíle feminismu jako je volební právo pro ženy, zamezení týrání atd. jsou jistě neoddiskutovatelně kladné, ale otázkou zůstává, co způsobí další a další požadavky současných feministek příklánějících se k různým směrům, za kterých vyplývají i jejich záměry.

Dnešní feministická ideologie je ochotna se za určitých podmínek smířit s biologickým mateřstvím, ale zcela potlačuje mateřkost jako přístup ke světu:

---

⁹¹ Srov. ŠMAUSOVÁ, G. Emancipace, socialismus a feminismus. Praha: *Kontext: časopis pro gender a vědění*, 1/2006 (Příspěvek přednesený na workshopu Emancipace žen za socialismu a dnes, který se konal 6. 11. 2006 v Praze).

⁹² Srov. HAVELKOVÁ, H. První a druhá vlna feminismu: podobnosti a rozdíly. In *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN: 80-903228-3-2, s. 174 – 175.

oprosit se od sobeckosti, vytvářet podmínky a starat se o někoho jiného než jsem já sama je pravým důkazem zralosti ženy a zároveň zárukou, že ve zpolitizovaném světě zůstane svobodný prostor pro člověka, ve kterém je vybudováno povědomí o základních ctnostech potřebných pro občanský život.⁹³

Podívejme se nyní na některé feministické směry z hlediska naplňování jejich cílů a požadavků.

3.5.1 Kritika marxistického feminizmu

Kritika socialistické perspektivy přichází z několika stran: stejně jako v případě radikálního feminizmu byl i pro počátky socialistické perspektivy charakteristický bílý etnocentrismus. Stejně jako na všechny předchozí přístupy lze i zde aplikovat výtky postmoderních či poststrukturalistických feministek poukazujících na důsledky zachování identit muže a ženy, protože takové bipolární vidění světa vždy povede k hierarchizaci moci. Za chybný je také považován předpoklad, že zrušením kapitalismu dojde k zániku patriarchátu, protože historická analýza ukazuje, že mužská nadvláda postupovala všechny společnosti a v jejich rámci všechny třídy – nejchudší i nejbohatší.⁹⁴

3.5.2 Kritika liberálního feminizmu

Svým příklonem k nadnárodním institucím jako je Světová banka, Mezinárodní měnový fond a OSN se ženské organizace vzdávají své nezávislosti, kterou disponovaly v počátcích své existence. Zapojily se na plný úvazek do kapitalistického systému, který je jednou ze základních příčin podřízenosti

---

⁹³ Srov. FREIOVÁ, M. *Ženské úvahy o feminizmu*. Praha: Občanský institut, 2004. ISBN 80-86228-10-X, s. 48.

⁹⁴ Srov. SOKOLOVÁ, V. Současné trendy feministického myšlení. In *ABC feminizmu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2, s. 204.

a vykořisťování ženy. Navíc SB byla iniciátorem projektu na přesídlení chudých čínských farmářů do oblasti Tibetu. Tímto projektem v podstatě představitelé SB schválili násilný postup čínské vlády vůči tibetskému obyvatelstvu a jeho kultuře. Nepřímo tím také schválili násilnou sterilizaci tibetských žen a nucenou emigraci obyvatelstva. Pod nátlakem veřejnosti však došlo k odstoupení od přímé účasti na tomto projektu.

Dalším důsledkem strategie 3. vlny liberálního feminismu je odlidštění. Na rozdíl od barevnosti a plurality let šedesátých se protagonistky zahalily do šedi. Je možné je vidět v moderně zařízených kancelářích s notebookem a mobilním telefonem a jak přebíhají z jedné konference na druhou. Účast na konferencích se nestala pouze prostředkem, ale také cílem. Jejich snahy se tak vzdálily každodenní realitě, se kterou se ženy po celém světě potýkají.⁹⁵

K cílům současného feministického hnutí patří také dosáhnout legislativních změn, které by měly odstranit příčiny diskriminace žen nejen na pracovním trhu.⁹⁶ Tyto změny však nevedou k odhalení a odstranění příčin těchto problémů, ale pouze (v lepším případě) k potrestání viníků a odstraňování následků. Není možné spoléhat se jen na zákony, byť svým způsobem mohou postiženým poskytovat jakousi oporu při řešení jejich problémů, ale je třeba usilovat o změnu hodnot a principů, na kterých je postaven současný bezohledný ekonomický systém profitující ze sociální nerovnosti, kterou sám vytváří. Příkladem poměrně nefunkčního zákona je rodičovská dovolená. Tento zákon má umožnit otcům více participovat při výchově dětí a zůstat s nimi doma. Tato možnost je však pouze teoretická, protože ženy jsou stále diskriminovány na pracovním trhu, mají nižší platy než muži a proto je logické, že na rodičovskou dovolenou nastoupí žena a ne muž.

Pokud se v médiích hovoří o feminismu je nejčastěji spojován s kultem úspěšných žen. Jedná se o velmi společensky a ekonomicky úspěšné ženy, které

---

⁹⁵ Srov. JANEBOVÁ, R. Feministické perspektivy v praxi sociální práce. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. roč. 7, č.2/2006 [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR [cit. 30.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2007010405>>.

⁹⁶ Srov. VESELÁ, L. *Feministické reflexe vědy*. Praha: FSV UK, 2006. ISSN 1801-5999, s. 24.

jsou buďto bezdětné nebo mají dostatek peněz na zprostředkovanou péči o děti a domácnost. Jsou pokládány za vzor feminizmu, který je společností tolerován jakožto přijatelný a pochopitelný. Tento feminizmus dokazuje, že pokud ženy skutečně chtějí, mohou být rovnoprávné. Další odnoží tohoto feminizmu "životního stylu" jsou elitní dámské politické kluby manželek "významných" českých politiků. Toto pojetí "feminizmu" je zaměňováním pojmů: elitářství v rámci patriarchálního systému za feminizmus prosazující rovná práva pro všechny. Feminizmus neznamena získat co nejvyšší funkci a prestiž, ale žít svůj život plnohodnotně a sama za sebe rozhodovat a přijímat i všechny důsledky. Významnou snahou liberálního feminizmu je prosazovat co nejvíce žen do vedoucích pozicí ve všech oblastech společenského a ekonomického života, cílem by však mělo být odstraňování hierarchie jako takové. Privilegia jsou nespravedlivá, nejen pokud jsou v rukou mužů, ale také pokud je využívají ženy.⁹⁷

Mezi muži a ženami samozřejmě existují rozdíly, ale nesmí být základem k jakékoliv diskriminaci a podceňování jakéhokoliv pohlaví.

I přes veškerou kritiku současné strategie nevládních organizací je zde kladnou stránku jejich působení. Jejich práce, především v sociální sféře (azylové domy, práce s oběťmi domácího násilí či obchodu se ženami), je v současnosti bohužel nenahraditelná, protože je velmi nízká solidarita mezi lidmi a neexistuje téměř žádná spolupráce na úrovni komunit (např. v okrajových částech Limy se ženy ve velmi špatné sociální situaci daly dohromady, zorganizovaly společnou jídelnu a podílejí se na zkrášlování životního prostředí).⁹⁸

Boj za práva žen je jediným pojítkem všech proudů feminizmu, ale liší se cíli a také prostředky, kterých používají k jejich dosahování.

---

⁹⁷ Srov. *Institucionální feminizmus vs. Anarchofeminizmus*. [online], [cit. 5.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://fs8brezna.ecn.cz/files/Anarchofeminizmus.html>>.

⁹⁸ Srov. JANEBOVÁ, R. *Otázky moderní feministické sociální práce: Emancipatorní nebo genderově specifická sociální práce?* [online], [cit. 30.5.2009]. Dostupné na WWW: <http://www.kspsp.info/sylaby/05-06/05-06_janebova_otazky_moderni_feministicke_socialni_prace.pdf>.

3.5.3 Kritika radikálního feminizmu

„Přesto, že radikální feminizmus měl své kořeny v aktivistických hnutích 60. let, a to především v rasově a levicově orientovaných hnutích, byl po svém vzniku kritizován ze strany feministek jiné než bílé rasy či etnika a lesbických feministek za nebezpečné zobecňování ženské podstaty. Idea „univerzálního sesterství“ ignoruje realitu rozdílných zájmů různých skupin žen. Proto například v USA afroamerické feministky kritizovaly východisko radikálního feminizmu, že všichni muži profitují z patriarchy stejně, protože tento předpoklad podle nich podceňuje vliv rasismu na život afroamerických mužů. Na druhou stranu je třeba připustit, že taková slepota vůči rase, třídě a sexuální orientaci byla typická spíše pro počátky radikálního feminizmu. V jeho současném směřování naopak dominuje reflexe všech zmíněných diferencí a snaha o eliminaci z nich vycházejících hierarchizací.“⁹⁹

---

⁹⁹ *Vybrané proudy feministického hnutí* [on line], [cit. 31.5.2009]. Dostupné na WWW: <www.ta-gita.cz/prehledy-a-statistiky/prehledy4/>.

4. Rodinná politika a politika rovných příležitostí

4.1 Rodinná politika

Rodina založená na dvou základních vztazích, manželském a rodičovském, představuje ve srovnání s ostatními typy soužití nejstabilnější formou svazku, vykazuje nejvyšší míru autonomie při výkonu rodinných funkcí a zároveň klade nejnižší nároky na státní rozpočet a představuje nejnižší míru celospolečenského zatížení. Proto by se měla stát východiskem státní rodinné politiky.¹⁰⁰

Většinou bývá problém rodinné politiky ztotožňován s problematikou populační nebo s problematikou práv jednotlivců. Ti sice členy rodiny být mohou, ale také nemusejí. Z pohledu liberální koncepce (která nahradila koncepci kolektivistickou) je rodina chápána jako souhrn autonomních jednotlivců a trvání rodiny je podmíněno dobou, po kterou mají být uspokojovány potřeby těchto jednotlivců. Tato filozofie také neuznává nutnost respektu k rodině jako celku a rodičovství je pokládáno za ryze individuální zájem.¹⁰¹

Dříve byla sféra rodinného života oddělena od sféry vlivu státu. V současnosti některé požadavky feministického hnutí stále více požadují integraci státu do záležitostí rodinných a osobních, dochází ke stále větší kontrole člověka. Křivdy, které ženy zažívají ve veřejné sféře, jsou většinou připisovány soukromé sféře, tedy rodině. Veškeré pokusy o nápravu se tak mohou stát kontrolou ze strany státu, ať již by šlo např. o přesné rozdělení prací v domácnosti na poloviny, výchova dětí svěřena kolektivním zařízením, sociální jistoty, to vše by měl zajišťovat stát.¹⁰²

---

¹⁰⁰ Srov. *Rodinná politika pro Českou republiku*. Praha: Občanský institut, 2005. ISBN 80-86228-12-6, s. 9.

¹⁰¹ Srov. FREIOVÁ, M. *Východiska rodinné politiky*. Praha: Občanský institut, 1998. ISBN 80-86228-00-2, s. 21.

¹⁰² FREIOVÁ, M. *Ženské úvahy o feminismu*. Praha: Občanský institut, 2004. ISBN 80-86228-10-X.

Cílem rodinné politiky by měla být podpora rodiny jako instituce a její opatření by měla upevňovat vnitřní soudržnost rodiny. Zasahování do vnitřních vztahů v rodině by se mělo omezit na případy, kdy je potřeba uplatnit normy trestního práva. Ostatní opatření rodinné politiky by měla být zaměřena na podporu rodiny jako celku a jejích jednotlivých funkcí.¹⁰³

Etickým východiskem vztahu veřejné moci a sféry rodiny se musí stát princip subsidiarity, v souladu s nímž musí být rodině ponechány všechny pravomoci, které je schopna efektivně vykonávat (rozhodování o způsobu výchovy a dalších přirozených funkcích). Předpokladem pro naplnění tohoto cíle je ekonomická autonomie rodiny. Jednotlivá opatření v rámci rodinné politiky by tedy měla směřovat k podpoře této autonomie.¹⁰⁴

V Evropské unii převládá názor, že vhodným modelem pro vyřešení populačního a rodinného problému moderních společností je Švédsko jako reprezentant řešení rodinné i populační krize. Švédský model rodinné politiky vidí silný feminismus jako odpověď na krizi porodnosti. Podmínkou pro zvýšení porodnosti je podle tohoto modelu eliminace mateřství na plný úvazek, odstranění ideálu rodinné mzdy, nepokládání domova za ekonomickou instituci, vítání i mimomanželských soužití a kohabitace, co největší zaměstnanost žen, prosazení striktní rovnosti pohlaví ve všech oblastech života, podpora dětských přídatků, rodičovské dovolené a veřejných kolektivních zařízení.¹⁰⁵

Podle výzkumů však Švédský model vedl ke zvýšení porodnosti jen dočasně a v současnosti Švédsko se svou porodností opět kleslo k evropskému průměru. Výdělečná činnost žen je zde však nejvyšší.¹⁰⁶

---

¹⁰³ Srov. *Rodinná politika pro Českou republiku*. Praha: Občanský institut, 2005. ISBN 80-86228-12-6, s. 10.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 10.

¹⁰⁵ Srov. CARLSON, A. *Švédsko a debakl evropské rodinné politiky*. Text přednášky pořádané 27.4.2004 Občanským institutem. [online], [cit. 2.6.2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.obcinst.cz/cs/SVEDSKO-A-DEBAKL-EVROPSKE-RODINNE-POLITIKY-c808/>>.

¹⁰⁶ Srov. WICHTERICH, CH. *Globalizovaná žena. Zpráva o budoucí nerovnosti*. Praha: proFem, 2000. ISBN 80-238-5631-6, s. 125.

Ani druhý - starší - model evropské rodinné politiky, založený na vztahu žitel/tvůrkyně domova, se neosvědčil. Najdeme ho do určité míry ještě v Německu, které podporuje celodenní mateřskou péči o děti mateřským příspěvkem, dětskými přídávky a penzijním zvýhodněním matek.

Carlson se domnívá, že příčinou nefunkčnosti modelů evropské rodinné politiky je sekuralizace, tedy rozchod s vírou.¹⁰⁷

4.2 Agenda rovnosti žen a mužů

Z hlediska cílů lze agendu rovnosti žen a mužů rozdělit do několika kategorií.¹⁰⁸

1. *odstranění diskriminace žen*

Tyto snahy jsou pochopitelné a nepopíratelné v každé demokratické zemi, která uznává a podporuje ochranu lidských práv. V této oblasti je tedy politika rovných příležitostí nutným předpokladem existence moderního demokratického státu.

2. *zavádění kvót na ženy v zaměstnání nebo politice*

Například Fórum 50 procent je obecně prospěšnou společností, jejíž vizí je společnost s vyrovnaným zastoupením žen a mužů v politice a v rozhodovacích pozicích. Toto opatření by však mohlo vést opět k diskriminaci, tentokrát pozitivní. Účast žen v institucích vynucená kvótou danou biologickou determinací, nikoli principem svobody a rovnosti a zároveň nedávno přijatá rezoluce stanovující 50% zastoupení žen v orgánech akciových společností je

---

¹⁰⁷ Srov. CARLSON, A. *Švédsko a debakl evropské rodinné politiky*. Text přednášky pořádané 27.4.2004 Občanským institutem. [online], [cit. 2.6.2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.obcinst.cz/cs/SVEDSKO-A-DEBAKL-EVROPSKE-RODINNE-POLITIKY-c808/>>.

¹⁰⁸ Srov. NEČAS, P. Zahajovací projev . In *Rodinná politika a agenda rovnosti žen a mužů*. Praha: Občanský institut, 2008. ISBN 978-80.86972-27-5, s.7.

v rozporu s principem svobodné volby a rovnosti lidí před zákonem. Kolektivní entita "muži" a "ženy" je zde kladena nad princip suverenity jednotlivce.¹⁰⁹

3. *odstraňování společenských stereotypů*

Třetí kategorie agendy rovnosti je velkým zásahem do práv rodiny ze strany státu a jako taková by neměla mít v politice demokratického státu místo.

Hlavním tématem politiky rovných příležitostí se v poslední době stala rodina resp. rodinná politika. Jejím cílem je umístit co nejvíce žen do pracovního procesu, umožnit jim kariéru a eliminovat pečovatelské role, které má částečně převzít otec a částečně stát formou pečovatelských zařízení. Tento proces je nazýván podpora slučitelnosti rodinných a profesních rolí a budu o něm hovořit v dalších kapitolách.¹¹⁰

Nástroje navrhované představiteli politiky rovnosti žen a mužů jsou zkrácení mateřské a rodičovské dovolené a rozdělení rodičovské dovolené mezi oba rodiče, k čemuž jsou nuceni zakotvením prostředků k tomu určeným v legislativě. Oba tyto nástroje mají mít za cíl rychlý návrat do zaměstnání a zároveň rovné rozdělení rolí v rodině.¹¹¹

Obě tato opatření bychom mohli pokládat za veskrze kladná, pokud by nebyla podmíněna „trestáním“ rodin, které nástroje nevyužijí, snížením finanční podpory od státu.

Kromě EU se další organizace v poslední době soustřeďují na oblast rodiny. Jako příklad můžeme uvést Výbor OSN pro odstranění všech forem diskriminace žen. Ten ve svých zprávách každoročně posuzuje stav nerovnosti mezi muži a ženami a právě Česká republika je kritizována mimo jiné za nerovné rozdělení rolí

---

¹⁰⁹ Srov. FAJMON, H. Slovníček evropských levicových pojmů: Pohlavní rovnost. In *Revue politika*, 19.3.2007 [online], [cit. 9.6.2009]. Dostupné na WWW: <<http://fajmon.eu/cze/stranka.php?ID=499>>.

¹¹⁰ Srov. BELLING, V. Průnik agendy rovnosti žen a mužů do rodinné politiky a jeho důsledky u nás a v Evropě. In *Rodinná politika a agenda rovnosti žen a mužů*. Praha: Občanský institut, 2008. ISBN 978-80.86972-27-5, s. 53.

¹¹¹ Tamtéž, s. 54.

muže a ženy v rodině. Z toho je však patrné, že rovné rozdělení rolí uvnitř rodiny je především záležitostí státu.¹¹² Zde tedy dochází k průniku politiky rovnosti žen a mužů do rodinné politiky resp. rodin.

4.3 Průnik rodinné politiky a agendy rovnosti žen a mužů

Rodinná politika se zaměřovala zejména na sféru sociálního zabezpečení, naopak politika rovnosti se v prvních fázích koncentrovala na odstranění diskriminace ve veřejnoprávním sektoru, posléze i v oblasti soukromoprávních vztahů. To neznamena, že by mezi oběma politickými oblastmi od počátku neexistoval prostor vzájemného průniku, neboť se díky své interdisciplinární povaze dotýkaly některých společných politických témat. Teprve v souvislosti se stále větším zájmem genderové agendy o rodinu a vyrovnání sociálních rolí muže a ženy v privátní, dosud normotvornými akty nedotčené sféře, se rodinná a genderová politika začaly k sobě významným způsobem přibližovat. Svědky tohoto trendu jsme v posledních dvou desetiletích i v Evropské unii.¹¹³

Hlavním tématem politiky rovných příležitostí pod vlajkou teorie genderu se však jednoznačně stala v posledních letech rodina. Právě v ní jsou totiž podle autorů a autorek genderověteoretických konceptů nejhrouběji zakořeněny tradiční sociální stereotypy. K těm patří obraz ženy jako pečovatelky o rodinu, otce jako živitele. Tyto tradičně zakotvené obrazy mají být politikou rovnosti žen a mužů, resp. takzvaným *gender mainstreamingem*, rozbourány. Jednou z cest k tomu je vzdělávací politika: dětem mají být od nejútlejšího věku vštěpovány alternativní

---

¹¹² Srov. BELLING, V. Průnik agendy rovnosti žen a mužů do rodinné politiky a jeho důsledky u nás a v Evropě. In *Rodinná politika a agenda rovnosti žen a mužů*. Praha: Občanský institut, 2008. ISBN 978-80.86972-27-5, s. 54.

¹¹³ Tamtéž, s. 53.

obrazy žen jako bojovnic, automechaniček, závodnic a havířek, mužů jako zdravotních asistentů, pečovatelů nebo učitelů hry na harfu.¹¹⁴

Dnešní společnost je již několik set let společností, kde má převažující vliv mužská energie a mužský způsob uvažování (větší důraz kladen především na výkon, silnější tendence k lineárnímu a logickému myšlení, výraznější cílesměrnost). V důsledku toho i emancipační hnutí žen až na výjimky směřovalo spíše k tomu, že se ženy snaží „vyrovnat“ mužům, chovat se jako muži, nerovnováha se prohlubuje. Jedním z důsledků těchto postojů je názor, že péče o dítě je považována nikoli za obvyklou hlavní náplň určitého období života ženy, ale za překážku v její pracovní kariéře.¹¹⁵

Snaha vyrovnat se někomu nebo něčemu, dosáhnout něčeho, co se v rámci mého dosahu nenachází, je vždy problematická. Již z rodiny by si měl každý člověk přinést schopnost odhadnout, jaké má vlohy a možnosti a jak s nimi zacházet.

4.4 Genderové stereotypy v rodině – je dobré je odstraňovat?

Tradiční rozdělení rolí je v naší společnosti běžné. Jde však o to, jedná-li se o rozdělení rolí podmíněné biologicky nebo sociálním vývojem.

Člověk je schopen utvářet na základě svých přirozených daností – biologických a psychologických – prožívání svého mužství a ženství. Rozdíl mezi mužem a ženou není tedy jen záležitostí přirozených daností, ale také produktem dějinně utvořené společnosti se společensky podmíněným určením pohlavních rolí. To vymezuje prožívání pohlavní odlišnosti člověkem, které však nevylučuje

---

¹¹⁴ Srov. BELLING, V. [online], [cit. 1.6.2009], publikováno 11.4.2008 . Dostupné na WWW: <<http://www.euportal.cz/Articles/2358-prunik-agendy-rovnosti-zen-a-muzu-do-rodinne-politiky-a-jeho-dusledky-u-nas-a-v-evrope.aspx>>.

¹¹⁵ Srov. FIALA, T. Vývoj porodnosti a plodnosti v ČR a některých evropských zemích. In *Rodinná politika a agenda rovnosti žen a mužů*. Praha: Občanský institut, 2008. ISBN 978-80.86972-27-5, s. 25.

jeho svobodu, o čemž se můžeme přesvědčit, podíváme-li se na současnou společenskou situaci se schopností člověka protestovat proti stanoveným rolím.¹¹⁶

Co je vlastně biologické, přírodou dané, a co je naopak člověku vštěpováno společnostmi, ve které žije? Existují přece komunity, kmeny a národy, kde se odpradávná malují a sukně nosí muži, nikoli ženy. Ani funkce živitele není vždy vyhrazena mužům: známe společnosti, kde ženy těžce pracují mimo domácnost, zatímco muži a otcové rodin se věnují zábavě. Které pohlaví je ve skutečnosti silné a které je slabé? Ženy v takových komunitách si nemohou dovolit být ty slabší, něžnější a hysterické, protože rodiny by prostě pomřely hladem.¹¹⁷

Každá společnost, každá doba si vytváří vlastní obraz ženství a mužství – souhrn očekávání, předsudků a společenských norem. Pak přestávají hrát roli biologické faktory a mnohem více se uplatňuje sociální pohlaví – *gender*. Každé pohlaví ví, co se od něj „tradičně“ očekává.¹¹⁸

Gilliganová vyvodila existenci dvou typů morálního usuzování, „morálku spravedlnosti“ což je uvažování podle společenských pravidel a jejich hierarchie a „morálku péče“, tedy uvažování ve vztazích. Ke „spravedlnosti“ se pak obvykle přiklání osoby mužského rodu a k „péči“ osoby ženského rodu. Nevyplývá to však z jejich biologického pohlaví, ale z rodové socializace. Podobné kategorie stanovil i Kohlberg, který však ve své kategorizaci stanovil „morálku péče“ jako hierarchicky nezralejší. Gilliganová naopak pokládá obě „morálky“ za rovnocenné.¹¹⁹

Pokud budeme souhlasit s ženskými hnutími, že gendrové stereotypy jsou nám vnucovány dlouhodobě, můžeme se pokusit v různých oblastech života tyto stereotypy odstranit. Co je však nahradí? Pravidla vytvořená ženskými hnutími?

---

¹¹⁶ Srov. ŠRAJER, J. Etické dimenze (ne)rovnosti muže a ženy. Olomouc: *Studia Theologica*, 4, 2002, ISSN 1212-8570, s. 53 – 57.

¹¹⁷ Srov. VALDROVÁ, J. Ženská a mužská role v jazyce. In *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2, s. 9.

¹¹⁸ Srov. JARKOVSKÁ, L. Prohlédněme generové stereotypy. In *ABC feminismu*, kolektiv autorů. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2, s. 21.

¹¹⁹ Srov. *Možnost' volby. Aspekty práv a zodpovědnosti*. Bratislava: Aspekt, 2001. ISBN 80-85549-25-5, s. 370.

Pravidla, která nejsou historicky ani biologicky podmíněná. Nelze tvrdit, že tato pravidla budou špatná (nebo alespoň většina z nich), ale nelze také zjistit, zda tato pravidla budou lepší a pro společnost přínosnější. To se opět zjistí až historickým vývojem společnosti.¹²⁰

Pokud si odmyslíme rodiny, kde se muž snaží o udržení své pozice silou (často za cenu pozdějšího totálního kolapsu vztahu), pak pro většinu ostatních představují změny nutnost budování nového modelu rozdělení rolí v rodině. Výrazně stoupá angažovanost mužů v činnostech, které byly tradičně považovány za doménu žen. Zvyšuje se jejich podíl jak při zabezpečování běžného provozu rodiny, tak i v péči o děti.¹²¹ Tento trend má nepochybně řadu pozitivních stránek, ale i některá úskalí. Většina z nich je spojena s našimi archetypálními představami o dělbě rodinných rolí. Představa o ženě - ochránkyni tepla rodinného krbu - a o mužském imponování je v nás zakořeněna podstatně silněji, než si jsme často ochotni připustit. Muž, který od rána do večera, s písni na rtech a opásán apartní zástěrkou, skotačí od sporáku k vysavači, od pračky k žehlícímu prknu a přitom ještě zvládá péči o děti, je jistě tvor užitečný. Pouze tím však své životní družce imponovat nebude. V dobrém slova smyslu emancipovaná, profesně i společensky úspěšná žena může i u svého partnera vyvolat obdiv a uznání, přesto v něm kdesi může hlodat onen archetyp ženy - hospodyně. Jakákoli snaha o racionální obranu proti vlivu těchto archetypů se zpravidla mívá účinkem. I tam, kde se zdánlivě neprojevují, může nás jejich vliv v případě jinak zcela banálních konfliktů nepříjemně zaskočit.

Pokud se však bude chtít od těchto archetypů zcela oprostit, dostane se tím společnost do situace (která již pomalu nastává), že existence člověka založená na polaritě a napětí mezi mužem a ženou se zúží na jediný bezpohlavní model – člověka zaměstnaného finančně odměňovanou činností.¹²²

---

¹²⁰ Srov. NEČAS, P. Zahajovací projev . In *Rodinná politika a agenda rovnosti žen a mužů*. Praha: Občanský institut, 2008. ISBN 978-80.86972-27-5, s. 7.

¹²¹ Srov. BURGESSOVÁ, A. *Návrat otcovství*. Brno: Jota, 2004. ISBN 80-7217-296-4, s. 151.

¹²² Srov. FREIOVÁ, M. *Ženské úvahy o feminismu*. Praha: Občanský institut, 2004. ISBN 80-86228-10-X, s. 13.

Důležité je také připustit, že s moderní dobou přichází i změna hodnot. Často slyšíme, že muži by měli více pomáhat v domácnosti, zapojit se více do péče a výchovy dětí, a jsou za svou malou angažovanost často kritizováni. Zatímco však dříve byl muž spojován s představou živitele rodiny, dnes je podle průzkumů pro mnoho mužů zaměstnání jen formou obživy a je zájmem jich samotných co nejvíce se věnovat dětem a rodině.¹²³

Proces rozvolňování modelu klasické rodiny a hledání konceptu nové, jež započal zhruba v době nástupu industriální revoluce, není doposud ukončen a není jednoduché říci, jak tento proces bude trvat dlouho. Důvodem toho může být sekularizace společnosti, ekonomická emancipace žen, sílící intervence státu, který stále více přebírá role, které dříve patřily v rodině muži (nebo ženě).¹²⁴ Pokud se obecný model fungování rodin a rozdělení rolí v nich mění postupně již téměř třicet let, pak poslední desetiletí charakterizují dramaticky rychlé individuální zvraty v rámci jednotlivých rodin. Částí jsou nepochybně odrazem změn na "trhu práce" a zvýšené sociální mobility. Ztráta zaměstnání muže, či naopak rychlý společenský a ekonomický vzestup jeho ženy, která získala lukrativní zaměstnání u dobře prosperující, nejlépe zahraniční firmy, mohou představovat poslední hřebíček do rakve mužova imponování. Podobný dopad mívá i zasažení náhlým bohatstvím v souvislosti s restitucemi, dědictvím či podnikáním. Prohlubující se ekonomické rozdíly uvnitř rodiny vytvářejí zároveň i nová silová pole.¹²⁵ Ten "bohatší" mívá často pocit, že by měl být také tím vlivnějším, respektovanějším a "hájenějším". Uvedené změny mají bezprostřední dopad i na koncept rozdělení rolí v rodině a z nich vyplývajících povinností a závazků.

Zvláště muži, s již tak dost narušeným sebevědomím, se jen velice obtížně vyrovnávají s tím, mají-li žít vedle profesně a společensky úspěšné partnerky. Až

---

¹²³ Srov. BURGESSOVÁ, A. *Návrat otcovství*. Brno: Jota, 2004. ISBN 80-7217-296-4, s. 151.

¹²⁴ Srov. MEJSTRÍK, M. Zahajovací projev. In *Rodinná politika a agenda rovnosti žen a mužů*. Praha: Občanský institut, 2008. ISBN 978-80.86972-27-5, s. 9.

¹²⁵ Srov. OAKLEYOVÁ, A. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-6, s. 145.

dosud dřímající archetypy se probouzejí a muž je pak mnohdy "servíruje" partnerce tou nejméně přijatelnou formou - mentorováním, dlouhými promluvy na téma co má a nemá činit dobrá matka a manželka. Pokud už tak své partnerce příliš neimponoval, pak podobné projevy úspěšně zničí i ty poslední zbytky. Aby pak byla zkáza dokonána zcela, má i jeho partnerka své archetypální představy o mužské roli.

Zdá se, že tradiční rozdělení rolí, ač mělo nepochybně své výhody, je postupně nahrazováno novými archetypy. První skutečné změny se mohou projevit až po několika generacích. Nyní tak zažíváme jakési přechodové období, připravující postupně půdu pro vznik nových archetypů.

Oakleyová tvrdí, že argument pro „sociální účelnost“ našich současných genderových rolí je poznamenán představou, že místo ženy je v domácnosti, kde je matkou a ženou. Tento postoje je podle Oakleyové přežitý a měl být již dávno vykořeněn.¹²⁶

Všechna pravidla, která by měla být „opravena“ však budou stát před dalším problémem. Vývoj společnosti je dlouhodobý, ženská hnutí chtějí pravidla opravit ihned – od změn obrázků ve Slabikářích, přes „správnou“ genderovou výuku ve školách až po rovné zastoupení žen a mužů v politice i vrcholném managementu. Je tento postup však skutečně možný? Je na něj naše společnost připravena? Z historie je známo, že je-li něco lidem vnucováno, přestože to může být k jejich budoucímu prospěchu, není to přijímáno pozitivně pokud nedojde k vnitřní identifikaci. Jak je řečeno v kapitole o antidiskriminačním zákonu, rovnost žen a mužů je dostatečně zajištěna v řadě dokumentů. Ženskými hnutími žádaná změna by tedy musela nastat ne v oblasti státu a politiky, ale v oblasti myšlení lidí a tradičních společenských norem. To už by však mohlo být chápáno jako zasahování státu do všech sfér lidského života, které je typické pro totalitní ideologie. Může to vést až k nesvobodě v rozhodování, jaká by nastala například

---

¹²⁶ Srov. OAKLEYOVÁ, A. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-6, s. 144.

pokud by byl akceptován požadavek EU na umístění 1/3 dětí mladších tří let do jeslí nebo nařízení rodičovské dovolené částečně otcům.¹²⁷

Toto je však jen část opatření, která zahrnuje dnes stále častěji zmiňovaný pojem „sladování rodinného a pracovního života“, jehož hlavní myšlenkou je, že lidé pečující o některé členy rodiny by měli mít stejnou možnost věnovat se své profesi a kariérnímu růstu jako lidé bez závazků a neměli by být na trhu práce znevýhodňováni.

4.5 Dítě nebo kariéra? Lze skloubit obojí?

Výsledkem spojení rodinné politiky státu, která nastavuje velmi dlouhou rodičovskou dovolenou a nenabízí podporu v péči o děti, s rodině nepřátelským trhem práce, kde je zejména mateřství diskriminováno, jsou individuální či rodinné strategie kombinace práce a rodiny¹²⁸. Takové strategie reprodukuje a ještě dále konzervují genderové nerovnosti a stereotypy.¹²⁹

Pojem „kombinace práce a rodiny“ naznačuje, že není jen jedno řešení, že existuje celá řada možností, jak skloubit a zkombinovat možnosti rodinného a pracovního života tak, aby byl výsledek pozitivním přínosem pro všechny zúčastněné. Předpokládá také dynamiku vývoje jak pracovního tak rodinného

---

¹²⁷ Srov. FIALA, P. Vývoj plodnosti a porodnosti v ČR a v některých evropských zemích . In *Rodinná politika a agenda rovnosti žen a mužů*. Praha: Občanský institut, 2008. ISBN 978-80.86972-27-5, s. 25.

¹²⁸ V anglicky mluvících zemích je nejčastěji používán výraz „*work/life balance*“ nebo „*reconciliation*“, v českém prostředí se setkáváme s pojmy „harmonizace“ nebo „sladování“.

¹²⁹ Srov. KŘÍŽKOVÁ, A. Nepříliš harmonická realita. Rodičovské kombinace práce a péče v mezích genderové struktura současné české společnosti. In *Gender ,rovné příležitosti, výzkum*. roč. 8, č.2/2007 [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR [cit. 30.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2008012711>>. ISSN 1213 – 0028>.

života a s tím spojené změny a jiné, nové možnosti uspořádání těchto oblastí v rodinném životě.¹³⁰

Jedním z prostředků, který má umožnit ženám brzký návrat do zaměstnání tak, aby byla jejich kariéra co nejméně ohrožena, je Barcelonská smlouva.

Cíle Barcelonské smlouvy nejsou však vždy nejšťastněji zvolené. Setkáváme se zde řadou závazků, které by neměly být politické. Podívejme se na některé z nich.

Barcelonská smlouva obsahuje, mimo jiné, závazek umístit do roku 2010 33% dětí do 3 let do zařízení kolektivní péče. Na jedné straně to skutečně umožní matkám brzký návrat do zaměstnání, ale na druhé straně, pokud by byl tento závazek striktně dodržován, bylo by některým rodinám odepřeno právo rozhodnout, jak dlouho bude matka (nebo otec) na rodičovské dovolené. Je právem rodiny rozhodovat o výchově dětí, a tímto bodem by mohlo dojít k porušování Listiny práv a svobod a k narušování zájmů dítěte.

V České republice klesl počet zařízení pro péči o děti do 3 let z 1043 v roce 1991 na 60 v roce 2003. Není to však způsobené politikou státu, jak se mnoho lidí domnívá. Podle vyjádření zřizovatelů těchto zařízení docházelo k regulaci proto, že o umístování dětí do zařízení kolektivní péče pro děti do 3 let nebyl mezi rodinami zájem.

O nutnosti sladit profesní a mateřskou kariéru ženy se hodně hovoří. Mělo by jít však o skutečný soulad, tj. stav vyhovující oběma zúčastněným, nejen ženě, ale i jejím dětem. Sladění profesní a mateřské kariéry by tedy rozhodně nemělo spočívat v pouhém zřizování institucí, kam žena může „odložit“ své dítě, aby se mohla věnovat především svému zaměstnání.¹³¹

---

¹³⁰ Srov. KŘÍŽKOVÁ, A. Nepříliš harmonická realita. Rodičovské kombinace práce a péče v mezích genderové struktura současné české společnosti. In *Gender ,rovné příležitosti, výzkum*. roč. 8, č.2/2007 [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR [cit. 30.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cislocianku=2008012711>>. ISSN 1213 – 0028.

¹³¹ Srov. FIALA, P. Vývoj plodnosti a porodnosti v ČR a v některých evropských zemích . In *Rodinná politika a agenda rovnosti žen a mužů*. Praha: Občanský institut, 2008. ISBN 978-80.86972-27-5, s. 25.

Lze souhlasit s názorem, že například způsob, jak fungují mateřské školky a jak vypadá systém rodičovské podpory, má velký vliv na to, zda mají oba rodiče stejné šance věnovat se své práci v míře, jaké by si přáli.

Je však třeba ponechat rozhodnutí o způsobu péče na rodinách samotných. Rozhodnutí pro domácí péči o děti by nemělo být automaticky nahlíženo jako nesprávné.

Sám text barcelonských cílů uvádí, že je nutné při jejich dosahování respektovat poptávku i národní zvyklosti. Vybudování nákladného systému kolektivní péče bez existence zájmu by v takovém případě bylo zcela zbytečné. Stát by musel hledat donucovací mechanismy, jak děti do jeslí umístit, a to na úkor svobody rodin (zkracování rodičovské dovolené, snižování rodičovského příspěvku atd.).

4.5.1 Podpora pečujících zaměstnanců

V posledních letech se jednoznačně zvyšuje počet vysokoškolsky vzdělaných žen. Existují výrazně feminizovaná odvětví, kde pracuje větší množství žen. Tyto profese však mají nižší společenský statut a jsou finančně podhodnocené. V určitých oborech (např. technické obory) a zejména na vyšších pozicích dochází k nedostatečné reprezentaci žen. Přitom jejich vyšší zastoupení by mohlo přinést zajímavé změny, např. nový pohled na problematiku, jiný styl práce, změnu vztahů apod.

Stejně tak je samozřejmě smysluplné podpořit muže v přístupu k typicky „ženským“ povoláním, kde se však mohou velmi dobře uplatnit. Například v mateřských školkách muže téměř nepotkáme, ale věřím, že kdyby tuto práci vykonávali, mělo by to pozitivní výsledky. Nejen proto, že pro děti je větší autoritou muž než žena, ale také proto, že muži mohou vnést do této pro ně netypické práce mnoho nového (stejně jako ženy do technických oborů).

Umožnění skloubení rodinného a pracovního života je důležité už proto, že může pomoci zmírnit současný trend klesající porodnosti.

Problémy, které musí řešit mnoho lidí, pokud chce současně pečovat o svou rodinu i pracovat, jsou zapříčiněny tím, že současné uspořádání pracovní doby vychází z modelu 19. století, kdy v rodině pracoval pouze muž a žena byla odpovědná za domácnost. Uspořádání práce bylo přizpůsobeno tomu, že jedna osoba pracuje a druhá osoba se stará o domácnost, děti, případně další závislé členy rodiny. Moderní uspořádání práce a pracovní doby nejenže nepodporuje rovnost, ale je dokonce přímo založeno na nerovném postavení žen a mužů. Klasická osmihodinová pracovní doba trávená v kanceláři je přizpůsobena tradičnímu mužskému životnímu stylu, tedy stylu osoby, která nepečuje o své blízké. Doba se však změnila. V současné době je naprostou samozřejmostí, že pracují oba partneři. Stejně by se tedy mělo změnit a přizpůsobit i uspořádání práce.¹³²

Tím by však nemělo být myšleno zavádění povinných kvót na umístění dětí do jeslí a dalších opatření, která nejsou orientována prorodinně ani v nejmenším. Je pravdou, že cílem i soukromých firem by měla být i spokojenost zaměstnanců v rodinném životě, kteří jsou v takovém případě, podle výzkumů, výkonnější. Většina žen však v žádném případě nebude v práci výkonnější, bude-li většinu pracovní doby přemýšlet, je-li v jeslích spokojený její potomek.

Tento problém lze však například umožněním flexibilního uspořádání práce. Flexibilní pracovní doba je velmi oblíbeným nástrojem pro sladování (*work-life-balance*) - její zřízení přitom zaměstnavatele nic nestojí. Obecně se flexibilní pracovní doba vyznačuje tím, že zaměstnanec/zaměstnankyně rozhoduje o uspořádání práce a práci si organizuje podle vlastních potřeb. Zaměstnavatelům přináší flexibilní práce kromě loajality zaměstnanců i kvalitnější zaměstnance, protože neflexibilní práce znemožňuje mnoha kvalitním lidem určitou práci či kariérní postup. Při tomto způsobu uspořádání je nutné dbát na důležitost řízení a

---

¹³² Srov. *Změňte směr. Nejnovější trendy v řízení lidských zdrojů: Skloubení rodinného a pracovního života, s.9.* [online]. Občanské sdružení Fórum 50 % Dostupné na WWW: <http://www.padesatprocent.cz/docs/Zmente_smer.pdf>.

změnu managementu. Flexibilní pracovní doba může být na různých pracovištích nastavena různě. Může sem patřit například:¹³³

- Individuální regulace pracovní doby, obvykle však bývá vymezen určitý pevně daný pracovní úsek. V praxi může toto opatření vypadat tak, že je určen určitý počet dní v týdnu či měsíci, případně rozmezí hodin od-do, které musí strávit člověk na pracovišti. Toto je nejčastější forma flexibilního uspořádání.
- Individuální určování směn (např. tak, aby se člověk vystřídal s partnerem či partnerkou v péči o dítě).
- Flexibilní týden, sem patří buď tzv. stlačený týden, tedy 4 dny intenzivní práce nebo práce jeden den v týdnu z domova, případně vůbec, nebo práce šest dní v týdnu kratší dobu.
- Konto pracovní doby (roční pracovní doba), je dáno za rok, zaměstnanec či zaměstnankyně si může zcela rozložit svou práci.¹³⁴
- Odměňování za výkon, a ne na základě doby strávené v zaměstnání. Jinak to vede k tomu, že zaměstnaní tráví v práci mnoho času, ale nepracují.
- Sezónní práce (rodič např. pracuje celý rok a přes prázdniny je s dítětem doma).

---

¹³³ Srov. *Změňte směr. Nejnovější trendy v řízení lidských zdrojů: Skloubení rodinného a pracovního života*, s.25 - 26 [online]. Občanské sdružení Fórum 50 % Dostupné na WWW: <http://www.padesatprocent.cz/docs/Zmente_smer.pdf>.

¹³⁴ V ČR umožňuje konto pracovní doby nový zákoník práce § 86, podle kterého může existovat nerovnoměrné rozvržení pracovní doby tak, jak vyhovuje zaměstnankyním a zaměstnancům.

5. Genderová politika a segregace ve školství

Podíváme-li se na genderovou politiku z hlediska školství pozorujeme dosti výrazné dopady na genderovou segregaci pedagogických sborů. Hlavně vnímání úrovně vztahů mezi ženami a muži. Genderová segregace školství je závažným problémem současné české společnosti, ale i celoevropské, jejíž důsledky se projevují v nerovnostech nejen mezi chlapci a dívkami na školách či ženami a muži, kteří zde vyučují, nýbrž ve všech sférách společnosti.

O genderové segregaci ve školství lze hovořit v jakémkoli stupni našeho školství a v největší míře s ohledem na třetí stupeň, respektive na obory, které si volí studenti v rámci studia na střední školách a učebních oborech a v neposlední řadě na vysokých školách.¹³⁵

V následující kapitole se budu zabývat tím, jak a zda genderová segregace mezi vyučujícími v naší společnosti reprodukuje genderové stereotypy a hierarchické vidění reality a vztahů mezi muži a ženami.¹³⁶

Ačkoliv se osobně stavím bezvýhradně na stranu eliminace genderové segregace ve všech sférách společnosti, v této kapitole bych ráda ukázala diskriminační projekt „Muži do škol“ neziskové organizace LOM podporovaný MŠMT. Potenciální rizika strategie navyšování počtu mužů na učitelských pozicích se odrazí v rovnosti mužů a žen v pedagogických sborech. Samozřejmě pro genderovou politiku našeho školství jsou tyto pohledy dvousečné.

MŠMT uspořádalo ve spolupráci s Ligou otevřených mužů (LOM) konferenci, jejímž cílem bylo upozornit na genderovou nevyváženost ve vzdělávání

---

¹³⁵ Srov. ŠMÍDOVÁ, I., JANOUŠKOVÁ, K., KASTRŇÁK, T. Faktory podmiňující vzdělanostní aspirace a vzdělanostní segregaci dívek a chlapců v českém vzdělávacím systému. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. Praha, Sociologický ústav AV ČR, roč. 44 (2008), č. 1, s. 23 – 53.

¹³⁶ Srov. PAVLÍK, P., Ženy a muži v genderové perspektivě: gender přináší nový pohled. In: Smetáčková, I. (ed.), *Příručka pro genderově citlivé vedení škol*, Praha: Otevřená společnost, o.p.s., 2007.

a představit kampaň „Muži do škol“ a seznámit se se zahraničními zkušenostmi z obdobných programů.¹³⁷

Ministr Liška po svém nástupu na ministerstvo deklaroval prosazování rovného přístupu ve školství jako jednu ze svých priorit, je ale otázkou, kde tento problém nedostatku mužů v našem školství vzniká a jestli navýšením jejich finančního ohodnocení na úkor žen ve školství povede k odstranění genderové segregace nebo se naopak tato segregace prohloubí. Konkrétním vyústěním této snahy bylo založení nové skupiny pro sociální programy ve školství (jako je v našem státě běžné), v rámci které je věnován prostor i agendě rovných příležitostí žen a mužů. „*Konference Muži do škol je výsledkem změn, které se na MŠMT v poslední době udály,*“ uvedla náměstkyně ministra pro sociální programy ve školství Klára Laurenčíková. „*Jednou ze strategií, kterou jsem se po svém nástupu na post náměstkyně rozhodla uplatňovat, je intenzivní spolupráce s neziskovým sektorem, který dlouhodobě sleduje evropské trendy v oblasti genderu a může pro nás být zdrojem inspirace.*“¹³⁸

Když se na tuto problematiku podíváme z pohledu statistických údajů je pravdou, že v mateřských školách v České republice učí zhruba 22 tisíc žen oproti pouhým 27 mužům. Ačkoli na dalších stupních vzdělávání poměr mužů roste, genderová nevyváženost zůstává typickým jevem i na základních a středních školách. „*Pro optimální rozvoj dětí i z hlediska kvality a podnětnosti vyučování je vhodné, aby učitelský sbor byl co nejpestřejší. Vyvážený poměr žen a mužů ve školách nabízí žákům a žákyním pozitivní modely ženských a mužských rolí,*“ upozornila Klára Laurenčíková a dodala, že na problém je nutné pohlížet i optikou pedagoga. „*Učitelská profese je součástí pracovního trhu. Genderová segregace v jednotlivých odvětvích je vždy problematická, a to nejen ve školství.*“ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy má snahu o zvýšení atraktivity

---

¹³⁷ Srov. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: MŠMT, © 2002 [cit. 5.května 2009]. Dostupné na WWW: < <http://www.msmt.cz/pro-novinare/konference-muzi-do-skol>>.

¹³⁸ Tamtéž.

a prestiže učitelského povolání. K tomu by měl přispět i připravovaný Standard profese učitele.

5.1 Standard kvality profese učitele

(Trochu odbočuji od generové politiky školství, ale je pravdou, že to spolu úzce souvisí).

16. března 2009 vysílala Česká televize v rámci své hlavní zpravodajské relace Události reportáž o standardu.¹³⁹

Ministerstvo školství proto otevřelo diskusi kam se mají posunout české vzdělávací ústavy a jací by měli být pedagogové. Ministr Ondřej Liška připravuje materiál nazvaný **Standard kvality profese učitele**. Na jehož základě má následně vzniknout nový systém atestací podobný tomu, který se používá v medicíně. Zmíněné kvality ale ministerským specialistům nestačí. Chtějí nastavit laťku jaký má učitel být, co má splňovat a jak. A tím zlepšit kvalitu českého školství. K tomu se vyjádřila celá řada odborníků z oblasti školství. Celý systém má být jen odrazovým můstkem pro atestace, se kterými se do budoucna také počítá. Během kariéry by učitel procházel dalším vzděláváním a podle dosažené atestace dostával i o tisíce větší plat, ale generovou politiku a projekt „Muži do škol“ tím opět MŠMT z velké části popírá. Ministerstvo uvažuje, že na první atestaci by mohl učitel dosáhnout šest let po ukončení studia. A tak by i mladý pedagog měl šanci dostat více peněz. Příznivci i kritici už se ozvali mezi politiky. Ti první by se zavedením nečekali ani vteřinu. Ti druzí ale tvrdí, že ani atestace nemusí znamenat, že učitel je dobrý.

---

¹³⁹ Srov. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: MŠMT, © 2002 [cit. 5.května 2009]. Dostupné na WWW: < <http://www.msmt.cz/standarducitele/ct-1-standard-kvality-profese-ucitele> >.

Hana Košťálová, autorský tým Standardu kvality profese učitele:

Pokud učitel, kterému se dostane veškeré možné podpory a toho standardu nebude dosahovat, pak nebude pochopitelně moci učit.

Jaroslav Štercl, učitel, předseda Asociace pedagogů ZŠ:

Je to věc více než nutná a která prostě v našem systému v rezortu školství velmi intenzivně schází.

Walter Bartoš, ODS, poslanec:

Jedni budou jezdit po školeních, sbírat body na atestacích a druzí makat a učit a ti budou mít pak menší plat. To si myslím, že není spravedlivé.

Michaela Šojdrová, KDU-ČSL, poslankyně, výbor pro vědu a vzdělání:

První atestační úroveň by měla být povinná, aby nastavila určitou laťku, motivovala učitele.

A to je jen stručná ukázka jak se řeší naše školství od stolu. A vzniklý problém generové segregace, díky Standardu kvality učitele, prohlubují a neklid v našich školách se tak stupňuje.

„Zejména cestou společenského uznání a poskytnutí prostoru pro seberealizaci je možné oslovit nové sociodemografické skupiny obyvatel, tedy i muže a redukovat dopad genderových stereotypů na jejich volbu vstoupit do učitelského stavu,“ řekla náměstkyně Laurenčíková. Zajisté není snaha MŠMT od věci, ale musíme s ní pracovat velmi opatrně a rozhodně musíme zamezit preferování jednotlivých skupin společnosti na úkor jiných, tedy preferovat muže nad ženami v pedagogickém sboru a nehledět na pohlaví jako jistý faktor kvality a prestiže.

Liga otevřených mužů, zastoupená Václavem Šnebergerem, účastníkům konference představila program Muži do škol, který nabízí podporu studentům pedagogických fakult, učitelům, školám i jejich zřizovatelům. *„V České republice je dost mužů, pro které je péče o děti, jejich výchova a vzdělávání prioritou a významnou profesní nebo volnočasovou možností seberealizace. Program LOM Muži do škol nabízí nástroje, jak takové muže oslovit, podpořit a zajistit jejich aktivní účast ve školství. Bez participace mužů na péči o děti na všech stupních*

vzdělávání je genderová rovnost jen prázdným konceptem," zdůraznil Václav Šneberger.¹⁴⁰

Vedle rodiny je škola považována za nejvýznamnější vliv prostředí ve výchově dětí a mládeže, který se podílí na socializačních procesech lidského jedince a kontinuálně usměrňuje, vychovává a vzdělává tak, aby si jedinec osvojil společenské a kulturní hodnoty, normy prostředí, ve kterém vyrůstá a žije, a přijal postavení očekávané ve společnosti, jimž jako sociální bytost má v průběhu svého života dostát. Protože gender prostupuje veškerou lidskou činností a stává se nedílnou součástí myšlenkových konceptů, s jejichž pomocí chápeme svět, nejsou socializační procesy ani jimi komunikované normy, hodnoty a očekávání nikdy genderově neutrální. U některých profesí ani neutrální být nemůžou z důvodů fyziogomických, ale snaha o vyrovnání *genderové segregace* se stává celosvětovým tématem a politickou strategií.¹⁴¹

Samozřejmě tyto snahy nejsou neutrální ani s ohledem na rasu, etnický původ, sociální zázemí, sexuální orientaci, náboženské vyznání, fyzické schopnosti, věk či jazykovou vybavenost. Veškeré aspekty lidské identity jsou úzce spjaty s kulturou, v níž jsou vyjednávány a jejíž významy jsou podmíněny mocenskými vztahy v dané společnosti. Je pravdou, že vědění skýtá moc a školské instituce do značné míry kontrolují a určují to, jaké vědění, o jakém obsahu a v jaké formě bude škola studujícím skrze formální kurikulum explicitně zprostředkovávat.

Neméně důležitá jsou však implicitní hodnotová sdělení ukrytá v učebních materiálech, zakódovaná v chování vyučujících, přítomná ve vlastní atmosféře školní třídy anebo obsažená v pravidlech týkající se škol a vzdělání vůbec. Žactvo do značné míry nevědomky absorbuje mnohé postoje, jež souvisí s danou kulturou

---

¹⁴⁰ Srov. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: MŠMT, © 2002 [cit. 5.května 2009]. Dostupné na WWW: < <http://www.msmt.cz/pro-novinare/konference-muzi-do-skol>>.

¹⁴¹ Srov. BENNEROVÁ, L., HEJZLAROVÁ, E., KOTOŠOVÁ, M., KAVKOVÁ SMIGGELS, J., ZÁŘECKÁ, P. Ženy v rozhodovacích a mocenských pozicích. In PAVLÍK, P., et al., *Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů*. Praha: Nadace Open Society Fund, 2008, s. 50– 61.

a jejími genderovými stereotypy. Z důvodu výrazné feminizace školství existuje pouze minimální pravděpodobnost, že žákyni nebo žáka bude na základní škole učit stejný počet učitelů jako učitelek. Naopak je zde vysoká pravděpodobnost, že učitelství na základní škole bude u žactva asociovat zaměstnání, které je vhodné spíše pro ženy než pro muže, neboť je spojeno s výchovou, dětmi a předáváním kulturních vzorců, což jsou charakteristiky tradičně připisované ženám. Proto je velmi citlivým problémem tento pohled na postavení mužů a žen ve školství měnit a umělá snaha ministerstva může být zavádějící a diskriminační. U žáků a žákyň se tak dále může prohlubovat představa o ženskosti a mužskosti jakožto zcela odlišných entitách. Tyto představy dále podtrhne skutečnost, že navzdory celkové podzastoupenosti mužů při výuce, jsou to častěji oni, kdo zastávají řídicí funkce jak na základních školách, tak středních a vysokých školách. A žena ředitelka je zde málo zastoupena. Na symbolické úrovni je tak vše spjaté s ženstvím podřízeno mužské dominanci.

Organizace světa pomocí hierarchizovaných binárních opozic, jež jsou příznačné pro západní myšlení a které se do myšlení žactva působením socializačních procesů otiskují, ztělesňuje (mimo jiné) samotná instituce školy. Škola je v současné době genderově segregovaným prostorem a napomáhá tak nežádoucí reprodukci genderových stereotypů a udržování statu quo ve společnosti, v níž převážnou většinu rozhodovacích a mocenských pozic obsazují muži. Nedostatečné zastoupení mužů ve školách bývá nejčastěji omlouváno nízkými mzdami ve školství.

Z hlediska genderových stereotypů je tato skutečnost vysvětlitelná tradičním obrazem muže, coby živitele rodiny, který si nemůže dovolit rodinu finančně nezajistit. Z hlediska sociální spravedlnosti však tento přírůstek značně neobstojí, neboť i učitelky-samoživitelky se musí o rodinu postarat.

Genderové stereotypy se dále odrážejí v rozdílném společenském hodnocení učitelů a učitelek. Zastává-li pozici vyučujícího muž, je zpravidla vnímán jako odborník s autoritou, zatímco žena bývá nahlížena spíše jako vychovatelka, a na prvním stupni základních škol dokonce jako osoba deformovaná svou profesí, než jako odbornice s příslušným vzděláním.

5.2 Muži do škol! Ano nebo Ne?

Ještě jednou bych se ráda vrátila k projektu „Muži do škol“ a rozebrala ho z různých pohledů. Kulturních, společenských, sociálních i čistě z pohledu učitelky, která ve školství působí již řadu let a vnímá tuto problematiku z interního pohledu.

Genderová segregace školství je zdrojem nerovností mezi muži a ženami, proto by každá demokratická vláda měla usilovat o její eliminaci ve všech oblastech společenského života. Proto Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy oznámilo, že plánuje do konce roku 2008 zveřejnit strategii, jež mají motivovat muže ke kariéře učitele.¹⁴² Ale už zapomíná že by měli brát pedagoga podle kvalit a schopností a ne jen podle příslušnosti k určitému pohlaví. Do tohoto projektu se zapojila (již uvedená) nezisková organizace Liga otevřených mužů (LOM), která tento problém iniciovala a na kterém se má MŠMT spolupodílet. Jak uvedl garant programu Václav Šneberger, ambicí programu „*není dosazovat muže do škol, ale vyvolat u škol potřebu a diskuzi*“ o tématu genderové nevyváženosti v učitelských sborech. Záměrem LOMu v příslušném programu „*není stanovovat kvóty, ale zabezpečit kvalitní mužskou péči*“ a „*přinášet do škol kvality zralého mužství*“, nikoliv „*ženské muže*“. Z důvodu výrazné „*přefeminizovanosti*“ školství nejsou školy ani jimi poskytované vzdělání přátelské vůči mužům a chlapcům, neboť ženské složení pedagogického sboru „*znemožňuje dětem zakoušet různost*“.

Budoucí efekt programu by v budoucnu měli pocítit hlavně rodiče s dětmi, ideje programu však bude LOM nabízet „*v podobě intervenčních programů a informačních kampaní*“ především školám a školkám a pokusí se více zapojit otce a muže do chodu školních institucí. Jak tvrdí LOM, jsou si vědomi nedostatečné prestiže učitelské profese, avšak nedomnívá se, že by příchod mužů do feminizovaných školních institucí pro ženy-učitelky mohl znamenat negativní změnu, bohužel tato snaha už sama od sebe diskriminující je a metody, které

---

¹⁴² Srov. *Lidové noviny* [online]. Praha: Lidové noviny. Posl. úpravy 5. května 2009 [cit. 10.května 2009]. Dostupné na WWW: <http://www.lidovky.cz/muzi-do-skol-zaveli-ministr-dpq-/_ln_domov.asp?c=A080627_101604_ln_domov_bat>.

v praxi uplatňují někteří ředitelé škol, jsou na úkor učitelky-ženy, a to nemluví o diskriminaci věkové u učitelek generace 50+, které se jen těžko ve školství uplatňují. Jak ale například poznamenává Václavíková Helšusová, muži bývají v pedagogických kolektivech s početní převahou žen nezdědka dosazováni do řídicích funkcí, proto nelze zas tak jednoznačně hovořit o generové segregaci mužů ve školství, protože v praxi jsou v našich školách učitelé-muži preferováni a zvýhodněni nad učitelkou-ženou. Představa mužské autority pak v takových situacích funguje jako mocenských princip kontrolující prostředí, které je obýváno ženami.¹⁴³

I když má program Muži do škol potenciálně velkou šanci oslovit muže, aby začali více participovat na vzdělávání žactva či aktivitách škol, vykazuje z genderového hlediska poměrně dost problematických aspektů. Za prvé, představu „zralého mužství“ či „ne-ženského muže“ lze definovat či popsat jen velmi obtížně vzhledem k tomu, že gender je vztahová kategorie a mužství se nemůže vyskytovat bez vztahu vůči nějaké formě ženství.¹⁴⁴

Pokud LOM zamýšlí přispět k genderové vyváženosti ve feminizovaném školství, nesmí se spokojit s tím, že jej odmítne, nýbrž se musí zamyslet nad společenským a historickým kontextem, v němž se školství feminizovalo¹⁴⁵, a v hlavní míře se zamyslet nad tím jaké ženství je podle LOMu ve školství zastoupeno. Podobně jako feminita, ani maskulinita není historickou, archetypální a neměnnou kategorií, nýbrž rozrůzněnou entitou proměnlivou v čase a místě. Odmítat ve škole „ženské muže“, kteří přistoupili na podmínky fungování dnešního školství, znamená upírat dětem vzhled do komplexity genderové, respektive mužské heterogenity, které by LOM svým programem rád dosáhl.

---

¹⁴³ Srov. HELŠUSOVÁ VÁCLAVÍKOVÁ, L., Pedagogický sbor. In SMETÁČKOVÁ, I. (ed.), *Gender ve škole: Příručka pro budoucí i současné učitelky a učitele*, Praha: Otevřená společnost, o.p.s., 2006, s. 22.

¹⁴⁴ Srov. BARŠA, P. *Panství člověka a touha ženy*, Praha: Slon, 2002. ISBN 80-86429-06-7.

¹⁴⁵ Srov. BAHENSKÁ, M. K historickým kořenům feminizace školství. In *Počátky emancipace žen v Čechách*. Praha: Libri, 2005. ISBN 80-86429-48-2.

Druhý a zásadní problém spočívá v tom, že LOM ve svém snažení zapomíná na mocenskou pozici, kterou muži v patriarchální společnosti mají; gender je neodmyslitelně spjat s mocí. Příchod učitelů do škol tedy nemůže nemít vliv na postavení učitelek. Nejedná se však o obavy jednotlivých učitelek z mužské konkurence, nýbrž o mocenské vytěsnění žen z prostředí, které jim dovoluje v limitech genderových vzorců získat určitou prestiž bez narušení zavedených genderových vzorců.¹⁴⁶

V zájmu rovných příležitostí mužů a žen, ale i chlapců a dívek je proto nezbytné, aby muži, kteří se pro učitelství rozhodnou, nevyžadovali díky mocenským vlivům společnosti nadstandardní možnosti, které by byly na úkor žen, a postavení bude posuzováno podle odborných kvalit pedagoga a ne podle pohlaví a autority s ním spojené.

A proto informační a vzdělávací kampaně týkající se genderových vztahů ve společnosti by měly být vedeny objektivně a na všech úrovních školského systému. Se školami jakožto vzdělávacími institucemi a jejich zřizovateli, s vyučujícími, studujícími, žáky a žákyněmi a v neposlední řadě taktéž s jejich rodiči, kteří jsou nedílnou součástí vzdělávacího procesu.

Školní instituce formují očekávání, která vznášíme vůči společnosti i sobě sama. V demokraticky fungující společnosti by však naše příležitosti a očekávání neměla být předurčována tím, zda jsme ženami či muži, ale zejména kvalitou kterou můžeme žákům a studentům bez ohledu na pohlaví nabídnout.

Proto nelze objektivně odpovědět na výše položenou otázku, co přinese kampaň „*Muži do škol*“ a jestli tato snaha nepovede k tak značnému propadu genderové segregace, že změna a poznamená školství více negativně než že by přinesla „svěží vítr“ do našeho vzdělávání.

---

¹⁴⁶ Srov. HELŠUSOVÁ VÁCLAVÍKOVÁ, L., Pedagogický sbor. In SMETÁČKOVÁ, I. (ed.), *Gender ve škole: Příručka pro budoucí i současné učitelky a učitele*, Praha: Otevřená společnost, o.p.s., 2006, s. 21.

Závěr

Feminismus se, jako většina ideologií, od svého vzniku snažil vyvíjet a posouvat kupředu v závislosti na tom, čeho bylo v předchozích etapách jeho vývoje dosaženo. Snahou feministek a feministů v první vlně bylo především dosažení rovného postavení mužů a žen před zákonem. V té době revoluční a pokrokové požadavky byly často trestány.

Druhá vlna je naproti tomu spojena nejen s bojem za práva žen, ale za lidská práva jako taková. Tato snaha se prohlubuje ve třetí vlně, kdy se feminismus stává univerzitní disciplínou s teoretickou základnou i vlastními teoretickými díly.

Jednotlivé proudy feminismu se pak snaží ovlivňovat jednotlivé oblasti života podle svého zaměření a priorit. Také způsoby prosazování požadavků se zde mohou různit, od mírných až po poměrně radikální.

Feminismus představuje velký emancipační proces vybudovaný na jednotě teorie a praxe. Co je cílem emancipace? Odpověď je jednoduchá: všechno. Právo a politické instituce, mravy, ale také jazyk, literatura a umění, filozofie, věda včetně věd přírodních a matematických. Existuje zarážející kontrast mezi základním myšlenkovým schématem, na němž je vystavěn feminismus, a jeho intelektuálními ambicemi. „*Schéma je prosté: muži diskriminovali ženy a je třeba to změnit. Ambice jsou však obrovské. Na základě podobné výchozí premisy je nutné se vyslovovat k Homérovi i Balzakovi, ke genetice i k matematice, k poezii i k próze, k univerzitě i k ústavě, ke gramatice i k filozofii, k teologii i k teorii filmu.*“¹⁴⁷ V některých případech se může zdát sebestřednost feminismu a jeho představitelů až zarážející. Kolářová uvádí „*Antiglobalizační hnutí ve světě nepoužívá feministickou analýzu a kritiku globalizace. Diskurs antiglobalizačního hnutí je především maskulinní. Marginalizace feminismu vzniká v důsledku zaměření hnutí především na jiné nerovnosti (třídní, rasové) a ekonomizující diskursy zastíňují gendrové otázky,*

---

¹⁴⁷ Srov. LEGUTKO, R. Feminismus na univerzitách. In *Ošklivost demokracie a jiné eseje*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. [online], [cit. 2.6.2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.obcinst.cz/cs/Feminismus-na-univerzitach-c1473/>>

kteřé se obtížně dostávají do agendy.“¹⁴⁸ Můžeme nyní ponechat stranou klady či záporý globalizace, zarážející je zde spíše patrná snaha po zviditelnění *genderu*, která je stavěna nad jakoukoliv snahu o spolupřáci a pomoc.

V naší zemi se feminismus jako ideologie resp. jako akademická disciplína vytvořil teprve několik let po převratu. V naší společnosti ani nepředstavoval tak velký zlom v životě lidí jako v tradičně demokratických společnostech, protože některé požadavky komunistického režimu z padesátých let byly téměř totožné s některými požadavky feminismu. Jako příklad můžeme uvést výdělečnou činnost matek atd. Samozřejmě že tehdejší režim propagoval ženy v intelektuálních profesích jako lékařky, vědkyně atd. a ve skutečnosti byly ženy nejčastěji viděny ve výrobních halách u pásů nebo v obchodech jako prodavačky.

Největším rozdílem mezi emancipačními snahami éry komunismu a dneškem je především v požadavku rovných příležitostí, tedy v požadavku na stejnou šanci získat vedoucí pozici jako mají muži.¹⁴⁹

Požadavek rovnosti šancí je neoddiskutovatelně kladný. Je však třeba se zamyslet nad tím, co je vlastně požadavkem rovných šancí myšleno. Rovné šance skloňované ve všech pádech v politice jednotlivých států i v politice Evropské unie dávají vznikat dalším a dalším úřadům, případně odborům, které dohlíží nad rovným přístupem k ženám a mužům.

Jak již bylo několikrát řečeno, vztah muže a ženy, rodina, výchova dětí, jsou oblasti v životě člověka natolik soukromé, individuální a intimní, že by státní instituce měly omezit zasahování do nich na nejnutnější minimum.

Samozřejmě nemůžeme nic mít proti snahám o ochranu žen před domácím násilím, před obchodem se ženami. Nesporné klady můžeme spatřovat také v možnosti žen svobodně se rozhodnout o délce rodičovské dovolené, případně delegování její části na muže. Problematičtěji však vidím až křečovité snahy o vymanění ženy z „domácího vězení“, snahy o ochranu žen před „intelektuálním

---

¹⁴⁸ Srov. KOLÁŘOVÁ, M. *Protest proti globalizaci. Gender a feministická kritika*. Praha: Gender sondy, 2009. ISBN 978-8-86429-96-0, s.125.

¹⁴⁹ Srov. FREIOVÁ, M. Ženská zkušenost s feminismem. In *Rodinná politika a agenda rovnosti žen a mužů*. Praha: Občanský institut, 2008. ISBN 978-80.86972-27-5, s. 45.

zakrněním u plotny“ a další podobné aktivity, které již spadají, jak bylo řečeno, do soukromé kompetence rodiny.

Požadavek rovných příležitostí také vrací ženy ke stereotypům ideologie padesátých let zejména v tom, že požaduje, aby se ženy věnovaly i profesím, které se pro ně tradičně pokládaly za nevhodné. Nejkriklavějším důsledkem ideologie rovných příležitostí je začlenění žen do bojových jednotek armády.¹⁵⁰ Zatímco v minulosti byly ženy do armády začleňovány do kancelářských profesí, jako zdravotnice nebo spojovatelky a nesmělo jít o matky s dětmi, současný trend, který nám přikazuje Evropská unie, je zcela jiný.

Zcela nedávno byl Radou evropské unie schválen dokument, který požaduje, aby členské státy v rámci implementace tzv. pekingské platformy¹⁵¹ zjišťovaly, kolik žen mají v diplomatickém kádru a kolik se jich účastní misí, samozřejmě zejména na nejvyšších postech. Státy nemají však jen monitorovat, ale mají i zaměstnávat více žen v diplomacii, armádě a policii, zvláště ve vyšších funkcích. Podle autorů zprávy je nutné „dosáhnout rovného zastoupení žena a mužů na všech stupních“.¹⁵² V USA dnes do bojových akcí posílá i matky malých dětí, stačí, když prohlásí, že se o její děti má kdo postarat. Společnost, které nevadí, že na frontu odchází matky, které doma zanechávají malé děti, však ukazuje, že jí na dětech příliš nezáleží, že citová investice do soužití matky s dítětem není důležitá, že to, co dělá žena jako matka nemá žádnou nebo minimální hodnotu.¹⁵³

To je trend, kterému by se měla Česká republika rozhodně vyhnout. Stav, kdy jsou opomíjeny a podceňovány základní lidské hodnoty je, podle mého názoru, vrcholem některých absurdních požadavků feministického hnutí, kdy ženy budou chodit bojovat a muži zůstanou doma, aby vystřídali ženy v péči o děti.

---

¹⁵⁰ Srov. FREIOVÁ, M. Ženská zkušenost s feminismem. In *Rodinná politika a agenda rovnosti žen a mužů*. Praha: Občanský institut, 2008. ISBN 978-80.86972-27-5, s. 47.

¹⁵¹ Závěry čtvrté konference OSN o ženách.

¹⁵² Srov. ZRNO, M. Ženy na frontu! In *Revue politika* vydáno 19.5.2009 [online], [cit. 2.6.2009]. ISSN: 1803-8468. Dostupné na WWW: < <http://revuepolitika.cz/clanky/106/zeny-na-frontu>>.

¹⁵³ Srov. FREIOVÁ, M. Ženská zkušenost s feminismem. In *Rodinná politika a agenda rovnosti žen a mužů*. Praha: Občanský institut, 2008. ISBN 978-80.86972-27-5, s. 36.

Jakákoliv pozitivní diskriminace žen, jakkoli se může zdát na první pohled prospěšná, se v důsledku obrátí proti ženám. Vždyť ten, kdo pozitivně diskriminuje, dává najevo, že objekt pozitivní diskriminace není schopen cíle dosáhnout bez pomoci.

Dalším objektem zájmu feministických hnutí je školství. Zde je další velká příležitost jak odstraňovat, podle feministů a feministek nevhodné, gendrové stereotypy. Práce s mládeží je velmi zodpovědná. Ve škole a v zájmových organizacích je velký prostor, ve kterém lze na děti a mladé lidi působit a do značné míry ovlivňovat jejich chování i názory. Domnívám se, že jakékoliv působení na děti mimo rodinu by se mělo dít velmi citlivě a s ohledem a respektem k výchovnému působení konkrétní rodiny.

Je jistě dobré vzdělávat pedagogy, aby byli schopni vychovávat z dětí, děvčat a chlapců partnery, kteří si umí naslouchat a nejsou zatíženi předsudky a stereotypy, nelze však prosazovat názor učitele direktivně a názory rodičů, které se mohou lišit, odsuzovat.

Drtivá převaha žen ve školství se spolu s dalšími činiteli (rozvodovost, neúplné rodiny) se může projevit u chlapců nedostatkem identifikace s pozitivní mužskou autoritou a u dívek nedostatkem zkušeností z interakce s muži. Počty učitelů-mužů však nemohou být zvyšovány za každou cenu.

Stejně jako na svět a na stránky života nelze nahlížet jen černo-bíle, ani feminismus se svými požadavky není jen pro někoho kladný a pro jiného záporný.

Lze říci, že s některými požadavky ženských hnutí můžeme souhlasit a můžeme je přijmout a uplatňovat je ve svém každodenním životě. Neměli bychom však podléhat požadavkům a trendům, které prosazují svobodu a moc jedné skupiny na úkor skupin jiných. Vše je otázkou správného dialogu a rozdělení rolí, které je v každé společnosti jiné a řídí se normami té které společnosti, národa a kultury.

To, co je člověku přirozeně dáno, společenská dělba rolí a sebeurčení, to vše nám může poskytnout celistvý pohled na člověka jako muže a ženu se všemi jeho

aspekty umožňujícími svobodně a zodpovědně utvářet svůj život. Humánní společnost by tedy měla vytvářet stejné podmínky pro člověka obou pohlaví.¹⁵⁴

---

¹⁵⁴ Srov. ŠRAJER, J. Etické dimenze (ne)rovnosti muže a ženy. Olomouc: *Studia Theologica*, 4, 2002, ISSN 1212-8570, s. 53 – 57.

Seznam zdrojů

Literatura:

1. OSVALDOVÁ, B. *Česká média a feminismus*. Praha: Slon, 2004. ISBN 80-86429-31-8.
2. OSVALDOVÁ, B. *Česká média a feminismus*. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-263-5.
3. FORMÁNKOVÁ, L., RYTÍŘOVÁ, K. *Abc feminizmu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN: 80-903228-3-2.
4. LORBER, J. *Gender and the social construction of illness*. New York: Altamira Press, 2002. ISBN 0-7591-0238-4.
5. HORSKÁ, P. *Naše prababičky feministky*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-380-0.
6. *Ottův slovník naučný*. 27. díl. Praha, 1908. ISBN neuvedeno.
7. *B. Kočího malý slovník naučný*. Praha, 1925. ISBN neuvedeno.
8. BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách*. Praha: Libri, 2005. ISBN 80-86429-48-2.
9. NEČASOVÁ, D., PLESKOVÁ, K., RYTÍŘOVÁ, K. *Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-4-0.
10. KÁRNÍK, Z., KOPEČEK, M. (eds.). *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*, sv. IV. Praha: Dokořán, 2005. ISBN 80-7363-033-8.
11. SVOREŇOVÁ - KIRÁYLOVÁ, B. *Žena 20. století ve světě práce*. Praha: Práce, 1968. ISBN neuvedeno.
12. DVOŘÁKOVÁ, Z., DOLEŽAL, J. *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*. Praha: Eva a Milan Nevole, 2001. ISBN 80-2389-161-8.
13. ŠIMKOVÁ, D. *Byly jsme tam taky*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1980. ISBN neuvedeno.
14. CHŘIBKOVÁ, M. a kol. *Nové čtení světa, Feminismus devadesátých let českýma očima*. Praha: Marie Chřibková, 1999. ISBN 80-902443-6-X.
15. ANZENBACHER, A. *Křesťanská sociální etika. Úvod a principy*. Brno: CDK, 2004. ISBN 80-7325-030-6.

16. MARTINEK, C. *Cesta k solidaritě*. Svitavy: Trinitas, 1998. ISBN 80-86036-07-3.
17. HAŠKOVÁ, H., KRÍŽKOVÁ, A., LINKOVÁ, M. (eds.), *Mnohohlasem: Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: SOÚ, 2006. ISBN 80-7330-101-6.
18. HENDRYCH, D. a kol. *Právnícký slovník*. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-740-5.
19. *Rodinná politika a agenda rovnosti žen a mužů*. Praha: Občanský institut, 2008. ISBN 978-80.86972-27-5.
20. *Rodinná politika pro Českou republiku*. Praha: Občanský institut, 2005. ISBN 80-86228-12-6.
21. FREIOVÁ, M. *Východiska rodinné politiky*. Praha: Občanský institut, 1998. ISBN 80-86228-00-2.
22. OAKLEYOVÁ, A. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-6.
23. *Příručka pro genderově citlivé vedení škol*. Praha: Otevřená společnost, 2007. ISBN 80-9033-312-5.
24. BENNEROVÁ, L., HEJZLAROVÁ, E., KOTOŠOVÁ, M., KAVKOVÁ SMIGGELS, J., ZÁŘECKÁ, P. Ženy v rozhodovacích a mocenských pozicích. In PAVLÍK, P., et al., *Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů*. Praha: Nadace Open Society Fund, 2008.
25. HELŠUSOVÁ VÁCLAVÍKOVÁ, L., Pedagogický sbor. In SMETÁČKOVÁ, I. (ed.), *Gender ve škole: Příručka pro budoucí i současné učitelky a učitele*, Praha: Otevřená společnost, 2006. ISBN 80-9033-315-X.
26. BARŠA, P. *Panství člověka a touha ženy*, Praha: Slon, 2002. ISBN 80-86429-06-7.
27. BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách*. Praha: Slon, 2005. ISBN 80-7277-241-4.
28. FREIOVÁ, M. *Ženské úvahy o feminismu*. Praha: Občanský institut, 2004. ISBN 80-86228-10-X.

29. PATEMAN, C. *Sexuální zmluva*. Bratislava: Aspekt, 2000. ISBN 80-85549-18-2.
30. WICHTERICH, Ch. *Globalizovaná žena. Zprávy o budoucí nerovnosti*. Praha: proFem, 2000. ISBN 80-238-5631-6.
31. KOLÁŘOVÁ, M. *Protest proti globalizaci. Gender a feministická kritika*. Praha: Slon, 2009. ISBN 978-80-86429-96-0.
32. BUREGSSOVÁ, A. *Návrat otcovství. Jak se stát moderním otcem*. Brno: Jota, 2004. ISBN 80-7217-296-4.
33. *Možnost volby. Aspekty práv a zodpovědnosti*. Bratislava: Aspekt, 2001. ISBN 80-85549-25-5.

Časopisecké statě:

1. ŠMAUSOVÁ, G. Proti tvrdošijné představě o ontické povaze gender a pohlaví. Praha: *Sociální studia*, 7, 2002, s. 15–27.
2. ŠMAUSOVÁ, G. Emancipace, socialismus a feminismus. Praha: *Kontext: časopis pro gender a vědění*, 1, 2006.
3. ŠMÍDOVÁ, I., JANOUŠKOVÁ, K., KASTRŇÁK, T. Faktory podmiňující vzdělanostní aspirace a vzdělanostní segregaci dívek a chlapců v českém vzdělávacím systému. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. Praha, Sociologický ústav AV ČR, roč. 44 (2008), č. 1, s. 23–53.
4. ŠRAJER, J. Etické dimenze (ne)rovnosti muže a ženy. Olomouc: *Studia Theologica*, 4, 2002, ISSN 1212-8570, s. 53–57.
5. VESELÁ, L. *Feministické reflexe vědy*. Praha: FSV UK, 2006. ISSN 1801-5999.

Elektronické dokumenty:

1. JANEČOVÁ, R. Feministické perspektivy v praxi sociální práce. In *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. roč. 7, č.2/2006 [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR [cit. 30.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2007010405>>.
2. NOVÁK, T. Praha, 2006. Seminární práce. VŠE, Praha. [online], [cit. 31.5.2009]. Dostupné na WWW: <http://nb.vse.cz/kfil/elogos/student/novak1.htm>.
3. HORKÝ, O. Gender a rozvoj: co nás spojuje a rozděluje. In *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. roč. 9, č.2/2008 [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR [cit. 30.5.2009]. Dostupné na WWW: <http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2009012404#_ftn3>. ISSN 1213 – 0028.
4. *Gender Studies o.p.s.* [online]. Praha: Gender Studies. [cit.31.5.2009] Dostupné na WWW: <<http://genderstudies.cz/gender-studies/historie.shtml?x=237047>>.
5. JANEBOVÁ, R. Feministické perspektivy v praxi sociální práce. In *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. roč. 7, č.2/2006 [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR [cit. 30.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2007010405>>.
6. *Vybrané proudy feministického hnutí*[online], [cit. 31.5.2009]. Dostupné na WWW: <www.ta-gita.cz/prehledy-a-statistiky/prehledy4/>.
7. HASLANGER, S., TUANA, N. Topics in Feminism. In *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online], [cit. 31.5.2009], poslední úpravy 15. 3. 2004. Dostupné na WWW: <<http://plato.stanford.edu/entries/feminism-topics/>>.
8. FAJMON, H. Slovníček evropských levicových pojmů: Pohlavní rovnost. In *Revue politika*, 19.3.2007 [online], [cit. 31.5.2009]. Dostupné na WWW: <http://fajmon.eu/cze/stranka.php?ID=499>.

9. ŠTĚPÁNKOVÁ, M. Potřebujeme antidiskriminační zákon! [online], vydáno 8.10.2008, [cit. 31.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/veronika->>.
10. CARLSON, A. *Švédsko a debakl evropské rodinné politiky*. Text přednášky pořádané 27.4.2004 Občanským institutem. [online], [cit. 2.6.2009]. Dostupné na WWW: <http://www.obcinst.cz/cs/SVEDSKO-A-DEBAKL-EVROPSKE-RODINNE-POLITIKY-c808/>.
11. KRÍŽKOVÁ, A. Nepříliš harmonická realita. Rodičovské kombinace práce a péče v mezích genderové struktura současné české společnosti. In *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. roč. 8, č.2/2007 [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR [cit. 30.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cislocclanku=2008012711>>. ISSN 1213 – 0028.
12. *Změňte směr. Nejnovější trendy v řízení lidských zdrojů: Skloubení rodinného a pracovního života*, [online]. Občanské sdružení Fórum 50 %. Dostupné na WWW: <http://www.padesatprocent.cz/docs/Zmente_smer.pdf>.
13. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: MŠMT, © 2002 [cit. 5.května 2009]. Dostupné na WWW: < <http://www.msmt.cz/pro-novinare/konference-muzi-do-skol>>.
14. Muži do škol! Zavelel ministr. [online]. Praha: *Lidové noviny*. Posl. úpravy 5. května 2009 [cit. 10.května 2009]. Dostupné na WWW: <http://www.lidovky.cz/muzi-do-skol-zaveli-ministr-dpq-/ln_domov.asp?c=A080627_101604_ln_domov_bat>.
15. LEGUTKO, R. Feminismus na univerzitách. In *Ošklivost demokracie a jiné eseje*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. [online], [cit. 2.6.2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.obcinst.cz/cs/Feminismus-na-univerzitach-c1473/>>.
16. ZRNO, M. Ženy na frontu! In *Revue politika* vydáno 19.5.2009 [online], [cit. 2.6.2009]. ISSN: 1803-8468. Dostupné na WWW: <<http://revuepolitika.cz/clanky/106/zeny-na-fro>>.

17. BELLING, V. Průnik agendy rovnosti žen a mužů do rodinné politiky a jeho důsledky u nás a v Evropě. [online], [cit. 1.6.2009], publikováno 11.4.2008 . Dostupné na WWW: <<http://www.euportal.cz/Articles/2358-prunik-agendy-rovnosti-zen-a-muzu-do-rodinne-politiky-a-jeho-dusledky-u-nas-a-v-evrope.aspx>>.
18. *Anarchismus v pojetí Emmy Goldman*. [online], [cit. 11.6.2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.anarchofeminismus.org/cs/anarchismus-v-pojeti-emmy-goldman>>.
19. SOKOLOVÁ, V. *Současné trendy feministického myšlení*. [online], [cit. 13.6.2009]. Dostupné na WWW: < <http://www.novezeny.eu/genderova-ochutnavka-slovník/soucasne-trendy-feministickeho-mysleni>>.
20. *Stručná historie feminizmu*. [online]. Praha: Gender Studies o.p.s. [cit. 10.4.2009]. Dostupné na WWW: < <http://www.feminismus.cz/historie.shtml>>.
21. *JUDr. Milada Horáková* [online]. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, [cit. 31.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.ustrcr.cz/cs/milada-horakova>>.
22. *Institucionální feminismus vs. Anarchofeminismus*. [online], [cit. 5.5.2009]. Dostupné na WWW: <<http://fs8brezna.ecn.cz/files/Anarchofeminismus.html>>.
23. JANEBOVÁ, R. *Otázky moderní feministické sociální práce: Emancipatorní nebo genderově specifická sociální práce?* [online], [cit. 30.5.2009]. Dostupné na WWW: <http://www.kspsp.info/sylaby/05-06/05-06_janebova_otazky_moderni_feministicke_socialni_prace.pdf>.

ABSTRAKT

LIŠKOVÁ, K., *Sociálně etické aspekty feminizmu v České republice*, České Budějovice 2009. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologické etiky, sociální etiky a etického vzdělávání. Vedoucí práce R. Míčka.

Klíčová slova: feminizmu, *gender*, gendrové stereotypy, gendrová segregace, gendrová politika, rodinná politika, agenda rovnosti žen a mužů, rovnost, diskriminace

Práce se zabývá historií feminizmu ve světě i v České republice, jeho proudy a vlnami. Seznamuje čtenáře s některými významnými představiteli a představitelkami feminizmu, s jejichž prací se lze setkat a jejichž názory a práce vývoj feminizmu ovlivnily a ovlivňují.

Dále mapuje průnik a vliv feminizmu a *gender* do některých oblastí soukromého i veřejného života v Evropské unii a v České republice. Práce se zabývá oprávněností či neoprávněností požadavků feminizmu a tím, do jaké míry jsou tyto požadavky realizovatelné v České republice. Mapuje se pojmy jako rovnost, diskriminace, agenda rovnosti žen a mužů a rodinná politika, tedy oblasti, které jsou v popředí zájmu feminizmu.

ABSTRACT

Social Ethical Aspects of Feminism in Czech Republic

Key words: feminism, gender, gender stereotypes, gender segregation, gender politics, family politics, agenda on equality between men and women, equality, discrimination

The thesis deals with the history of feminism both in the world and in the Czech Republic, its trends and waves. Some distinguished male and female feminism representatives whose works and opinions have influenced the development of feminist ideology are introduced.

It also gives a survey of permeation as well as influence of feminism and *gender* on certain areas of private and social life in the European Union and in the Czech Republic. In the thesis legitimacy or illegitimacy of feminist demands and possibilities to meet those demands are discussed. The terms such as equality, discrimination, agenda on equality between men and women and family politics are mentioned, because they refer to areas of a prominent concern of feminism.